



Kan helligjørelse måles?

En drøfting med utgangspunkt i Luther og Wesley

Magnus Krogh

Masteroppgave i Teologi ved NLA Høgskolen Bergen

Våren 2023

Kontaktinformasjon:

475 06 429

Magnus.krogh98@gmail.com

Sammendrag

Oppgaven har som mål å svare på hva som er den beste systematisk-teologiske forståelsen av hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres.

Materialet som brukes for å svare på forskningsspørsmålet er tidligere løsningsforslag gitt av Martin Luther (d. 1546) og John Wesley (d. 1791). Samt kvantitativ forskning som undersøker sammenhenger mellom på den ene siden frekvens av gudstjenestedeltakelse, og på den andre siden respondentenes tro, verdier, og atferd m.m.

Oppgaven bruker resultatene fra empirien, og analysen av teologene til teologisk refleksjon, og gjør en vurdering av hva som er den beste forståelsen av hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres.

Undersøkelsene viser at det er forskjeller mellom respondenter som svarer at de ikke deltar på Gudstjeneste, og respondenter som svarer at de deltar på Gudstjeneste, men at forskjellene er små. Luther er mer restriktiv knyttet til de som helliggjøres sitt potensiale enn Wesley. Begge mener at de viktigste forskjellene knyttes til relasjon til Gud. Da det gjelder vekst i etisk livsførsel svarer Luther at forskjellene hovedsakelig knyttes til motivasjonen bak handlingen, og at det er Gud som er virksom i de som helliggjøres. Wesley på sin side svarer at de som helliggjøres har blitt satt i stand til å leve uten synd.

Oppgaven konkluderer med at de største forskjellene mellom de som ikke helliggjøres, og de som helliggjøres knyttes til Gudsrelasjon. De som ikke helliggjøres elsker verden, kjenner ikke Gud, og er ikke i stand til å søke Gud i kraft av seg selv. De som helliggjøres elsker Gud, og ønsker å leve etter Hans vilje. Den hellige ånd bor i de som helliggjøres, og gjerningene de gjør er inspirert, og virket av Den hellige ånd.

Knyttet til etisk livsførsel konkluderer oppgaven med at de som ikke helliggjøres, og de som helliggjøres hovedsakelig gjør mange av de samme typen gjerninger (utenom trospraksis), men at motivasjonen bak handlingene hos de som ikke helliggjøres, er å søke vedkommende sitt eget. Motivasjonen bak handlingene til de som helliggjøres er å glede Gud. Likevel er det noe forskjell. Den hellige ånd som bor i de som helliggjøres kjemper mot det gamle menneske som forstøtt bor i kroppen, og hjelper dem til å stå imot fristelser.

Forord

Jeg sitter ved pulten min på rom 21 på Studenterhjemmet av 1875 i Oslo, og tar inn over meg følelsen av at jeg er i ferd med å levere masteroppgaven min. Jeg må innrømme at det føles litt merkelig. Det er skremmende hvor mange av livets oppturer og nedturer som de siste månedene har vært nært knyttet til hvor fornøyd jeg er med oppgaven akkurat den dagen.

I morgen er det slutt. Jeg ser for meg at jeg kommer til å stå tidlig opp, og ikke klare å riste bort følelsen av at jeg må opp å skrive. Jeg er spent på hva morgentimene fylles med, for jeg vet at jeg ikke kommer til å få sove. Jeg håper at jeg benytter meg av anledningen til å pleie relasjonen min til Gud, som på tross av at oppgavens tema er helliggjørelse, har måttet tåle støytten at jeg har levd, og åndet for oppgaveskriving.

Jeg vil gjerne benytte anledning til å takke kollektivene mine i Cappes vei (Marina), Hunstadsvingen, og Studenterhjemmet. Cappes vei for å bidra til en trygg, og god overgang til studenttilværelsen. Hunstadsvingen med Eirik og Ole Magnus spesielt for å bidra til å gjøre koronapregede måneder januar - februar 2021 til noen av de beste i hele Bergens-tiden. Studenterhjemmet for at det fantastisk merkelige dette stedet er.

Jeg vil takke Hanna for å ha stått sammen med meg gjennom hele prosessen, og for å spise utallige middager sammen med meg, tross hennes stille hat mot middag.

Videre vil jeg takke mange gode venner for å være interessert, og for mange gode stunder, og familien min for mye kjærlighet gjennom hele livet. Jeg har aldri trengt å lure på om dere er glade i meg.

Til slutt vil jeg takke veilederen min gjennom semesteret, Gunnar Innerdal, for mange gode råd, for å være engasjert i både meg, og oppgaven min, for å alltid svare i løpet av kort tid, for å sørge for kontinuerlig fremgang, og for å bidra til å gjøre tiden på NLA, og spesielt masteroppgaveskriving til en god opplevelse.

Magnus Krogh

Oslo, våren 2023

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Forord	5
Innholdsfortegnelse	7
Forkortelser	8
1 Introduksjon	9
1.1 <i>Innledning</i>	9
1.1.1 Forskningsspørsmål	10
1.1.2 Forskningsfront	10
1.1.3 Aktualisering	11
1.1 <i>Teori</i>	13
1.2.1 Teologisk kontekst	14
1.2.2 Begrepsforklaringer og avgrensing	14
1.3 <i>Metode</i>	17
1.3.1 Hva er systematisk teologi	18
1.3.2 Systematisk teologisk metode (Austad)	20
1.3.3 Fremgangsmåte	21
1.4 <i>Presentasjon av materiale</i>	23
2 Empirien	27
3 Analyse	32
3.1 <i>Luther</i>	32
3.1.1 Hva er forskjellen?	34
3.1.2 Hvor stor kan forskjellen bli, og hvordan oppstår den?	40
3.2 <i>Wesley</i>	43
3.2.1 Hva er forskjellen?	45
3.2.2 Hvor stor kan forskjellen bli, og hvordan oppstår den?	54
4 Diskusjon	58
4.1 <i>Sammenligning</i>	58
4.2 <i>Drøfting og argumentasjon</i>	63
4.2.1 Luther og Wesley i samtale med empirien.....	64
4.2.2 Wesley om synd blant de som helliggjøres	66
4.2.3 Luther om synd blant de som helliggjøres	69
4.2.4 Relasjon til Gud og helliggjørelse hos Luther og Wesley.....	70
4.2.5 Luther og Wesley, og de som ikke helliggjøres.	72
5 Konklusjon	73
5.1 <i>Hva er den beste forståelsen av hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres?</i>	73
5.2 <i>Videre forskning</i>	75
6 Litteraturliste	77

Forkortelser

DH	= Luther (Lønningen & Rasmussen, 1979):	<i>Disputasjonen i Heidelberg</i>
EKF	= Luther:	<i>Et kristenmenneskes frihet</i>
JWS	= Wesley (Outler, 1984, 1985, 1986):	<i>John Wesley Sermons</i>
LLK	= Luther (Mæland, 2000):	<i>Luthers lille katekisme</i>
LSK	= Luther (Mæland, 2000):	<i>Luthers store katekisme</i>
GG	= Luther:	<i>Om de gode gjerninger</i>
PACF	= Wesley:	<i>A Plain Account of Christian Perfection</i>
RBK	= Luther:	<i>Lecture on Romans</i>
GBK	= Luther:	<i>Store galterbrevskommentar (I & II)</i>

Forkortelsene forklares i presentasjon av materiale.

Bibliografiske detaljer er angitt i litteraturlisten.

Merknader

Bibeltekster, og standard for referanser til bibelske skrifter er hentet fra Bibelen 2011. Dette gjelder også der bibeltekster inngår i mine egne oversettelser av tekster fra andre språk.

Sitater fra verker som er oppført i engelsk eller dansk utgave i litteraturlisten er oversatt til norsk av meg med disse utgavene som kilde.

1 Introduksjon

1.1 Innledning

Jeg har alltid vært kristen. Gjennom alle mine leveår har mennesker som ikke er kristne ofte konfrontert meg med spørsmål, om at jeg tror at jeg er bedre enn dem. Eller om jeg tror at kristne er bedre enn alle andre mennesker. I et sekulært land der kristne utgjør en minoritet, og der janteloven stiller sylskarpt, er det lett å gjøre seg upopulær dersom man svarer «galt» på dette spørsmålet. Dessuten har jeg aldri følt meg bedre enn andre mennesker, og jeg har heller ikke opplevd at andre kristne skilter med at de mener at de er bedre enn andre, i alle fall ikke høyt.

Samtidig. Når jeg leser bibelen selv, når jeg hører på andre som leser bibelen, og når jeg har hatt systematisk-teologiske fag på NLA, opplever jeg at det er vanskelig å komme unna at bibelen på en eller annen måte presenterer påstander som sier at kristne skal være bedre enn andre. At de skal bli mer lik Jesus, og at de skal ledes av Ånden.

Etter hvert har jeg forstått at dette spørsmålet hører til et enkeltemne i dogmatikken som kalles helliggjørelse. Da jeg skulle skrive masteroppgave, ledet dette til en interesse for å undersøke hva som er den beste systematisk-teologiske forståelsen av hva som er forskjellen mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres. Jeg håper at mitt bidrag kommer frem til en konklusjon som vil gjøre det enklere for meg selv, og andre til å vurdere hvordan man skal forstå dette, og også noe som kan være et grunnlag for å videre reflektere over hvordan dette bør kommuniseres. Både i møter mellom enkeltmennesker, og også hvordan Kirken bør kommunisere dette til mennesker som bekjenner at det er kristne, og til mennesker som ikke gjør det.

Dette vil jeg undersøke ved å se på et lite utvalg kvantitative undersøkelser, og hva de finner av sammenhenger mellom på den ene siden tro, og på den andre siden holdninger, og atferd. Videre vil jeg analysere Martin Luther, og John Wesley sine tidligere forsøk på å svare på forskningsspørsmålet. Til slutt vil jeg bruke dette materiale som grunnlag for drøfting, og dialog knyttet til oppgavens forskningsspørsmål.

1.1.1 Forskningsspørsmål

Oppgavens forskningsspørsmål lyder følger: «Hva er den beste systematisk teologiske forståelsen av hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres?»

Jeg har valgt å bruke materiale fra Martin Luther og John Wesley, der de gjør rede for sine svar på spørsmålet. Jeg vil analysere, og fremstille deres bidrag, og bruke deres meninger i drøftingen, der jeg forsøker å lage et grunnlag for å kunne trekke en konklusjon om hva som er forskjellene mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres. Videre vil jeg drøfte hvordan Luther og Wesley ville ha forholdt seg til funn fra kvantitativ forskning som kartlegger sammenhenger mellom på den ene siden frekvens av gudstjenestedeltakelse, og på den andre siden blant annet tro, verdier, og atferd hos respondentene.

Jeg mener at dette er en interessant, relevant og nyttig oppgave da jeg opplever at mange jeg møter synes det er vanskelig å vite hva de bør tenke at forskjellene er, og videre hvordan dette kan, eller bør kommuniseres. Jeg opplever at det også engasjerer mennesker som ikke anser seg selv som troende, og som genuint lurer på, eller skeptisk eller aggressivt stiller spørsmål til hva kristen tro mener at er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres.

1.1.2 Forskningsfront

Teologer har i alle tider prøvd å svare på hva helliggjørelse er, og hvilke konsekvenser den fører med seg. Dermed har det blitt gjort utallige mange forsøk på å forklare hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres. For eksempel skrev Jean Calvin *Institutes of the Christian Religion* i 1536, en systematisert teologi, der han skriver om helliggjørelse som en prosess der de troende gjennom livet blir mer lik Jesus, ved at den troende samarbeider med Gud (Calvin, 2012). I nyere tid har N.T. Wright skrevet *After You Believe: Why Christian Character Matters* i 2012. Han taler også for samarbeid, og legger vekt på at troende må utvikle vaner og praksiser, som over tid vil forme karakter. (Wright, 2010).

Av bidrag som er ligner mer på en masteroppgave har det i nyere tid blitt skrevet om helliggjørelse ved flere av de norske utdanningsinstitusjonene. Asbjørn Berland leverte sin masteroppgave *Helliggjørelse: en sammenligning av helliggjørelsesteologien til Tullian Tchividjian og Kevin DeYoung* ved VID i 2017 (Berland, 2017). Det har også blitt levert bidrag som diskuterer helliggjørelse på bakgrunn av Martin Luther, eller John Wesley. Frode Svensen Bjerk leverte i 2014 sin masteroppgave *Hva er sammenhengen mellom det at vi er frelst av nåde og at vi likevel formanest til gode gjerninger* (Bjerk, 2014). Fra MF leverte Hilde Augensen sin masteroppgave *John Wesley og Hans Nilsen Hauge i et komparativt perspektiv* i 2012 (Augensen, 2012). Jeg kunne også nevnt flere.

Ingen av disse bruker John Wesley og Martin Luther sammen som materiale for å svare på spørsmål knyttet til helliggjørelse. Berland og Augensen sine oppgaver er bredere enn min, og legger større vekt på komparativ analyse av sitt materiale, enn de sikter på å si noe normativt om hva konsekvensene av helliggjørelse er for dem som helliggjøres. Bjerk fokuserer hovedsakelig på gjerninger, der jeg i svært stor grad også fokuserer på Gudsrelasjon.

Det har blitt skrevet artikler om forskjeller mellom ikke-troende, og troende, i møte med kvantitativ forskning, men ikke i Norge, og med andre perspektiv, og annet materiale enn det jeg har brukt. Her kan jeg nevne Lari Launonen ved universitetet i Helsinki sin artikkel *Is Sanctification Real? Empirical Evidence for and against Christian Moral Transformation* som ble utgitt i 2022 (Launonen, 2022).

Uansett av hva som har måttet blitt gjort tidligere, både av ting jeg har oppdaget, og ting jeg ikke har oppdaget, vil min masteroppgave bidra med en ny vinkling, nye perspektiver, nye sammenhenger, og i en nyere tid, i en annen kontekst.

1.1.3 Aktualisering

Nå vil jeg argumentere for hvorfor forskningsspørsmålet i oppgaven er interessant, relevant og nyttig å forsøke å svare på. Da vil jeg først si hvorfor forskningsspørsmålet i seg selv er interessant. Deretter vil jeg argumentere for hvorfor det er interessant å bruke Luther, Wesley og kvantitative undersøkelser som materiale for å svare på forskningsspørsmålet.

Jeg mener at forskningsspørsmålet er interessant, relevant, og nyttig da jeg opplever at helliggjørelse er et tema som engasjerer mange. Både mennesker som ikke er troende, og som er interessert i å vite noe om hva kristne tenker at forskjellene mellom mennesker som ikke tror, og mennesker som tror. Også troende selv, og ansatte i kirken, som synes det er vanskelig å vite hva de skal tenke om, og hvordan de kan kommunisere hva de mener om helliggjørelse. Dessuten er det et tema som i svært høy grad vekker min egen interesse, og dette er også en stor del av motivasjonen til å undersøke nettopp dette temaet.

Hvorfor Luther og Wesley, og kvantitative undersøkelser?

En av den systematiske teologien sine hovedoppgaver er å si hvordan man skal forstå sentrale teologiske temaer, på en måte som er fornuftig, og anvendbart til den konteksten man er i. Hvorfor har jeg da valgt å benytte Luther som levde på 1500-tallet, og Wesley som levde på 1700-tallet til materiale for å svare på forskningsspørsmålet? Den viktigste grunnen til at jeg har valgt disse er at begge to fortsatt er sentrale skikkelser når man diskuterer mange systematisk-teologiske spørsmål, og spesielt spørsmål knyttet til hvordan man skal forstå frelse. Luther er i sitt tilfelle mest kjent for sin forståelse av rettferdiggjørelsen av kun nåde, ved tro, uten gjerninger. Hans forståelse av hvilke konsekvenser rettferdiggjørelsen nødvendigvis vil ha for måten man lever livet på, er også et sentralt tema. Her gir Luther oss svar som i høy grad benyttes som svar for mange i dag. For Wesley sin del er hans forståelse av helliggjørelse det han er aller mest kjent for, og da Wesley er en sentral teolog for mange, både i metodistkirken, men også i andre kirkelige tradisjoner, er det ikke uten grunn at man ofte trekker frem hans synspunkter når man diskuterer hvordan man skal forstå helliggjørelsen.

Det er mange teologer som er sentrale når man drøfter spørsmål knyttet til helliggjørelse. Hvorfor jeg har valgt akkurat disse to handler som sagt om at begge er sentrale skikkelser når man diskuterer disse spørsmålene. Begge er opphav for store kirkelige tradisjoner i Norge, og i verden, som fortsatt i høy grad anser Luther og Wesley sine synspunkter som relevant for sine forståelser i dag. Dette kunne man nok sagt om mange teologer. Hvorfor jeg har valgt akkurat disse handler også om hvordan de står i forhold til hverandre. De står ganske langt fra hverandre. Det gjør at jeg ved å bruke dem har anledning til å utforske synspunkter i to forskjellige ender av spekteret. Wesley har mer tro på en troendes evne til vekst, enn Luther som er mer restriktiv. Samtidig er de ikke så langt unna hverandre at de ikke lenger snakker

om de samme spørsmålene. Dermed er det fortsatt mulig å få deres synspunkt i dialog med hverandre.

Hvorfor de kvantitative undersøkelsene? De kvantitative undersøkelsene viser at det er mange forskjeller mellom en som ikke deltar på gudstjeneste, og en som deltar på gudstjeneste. Selv om man i en masteroppgave ikke kan påvise helliggjørelsens effekt på bakgrunn av kvantitativ forskning, er sammenhengene som kommer frem i forskningen likevel interessante å reflektere over teologisk. Det er interessant å undersøke om forskjellene kartlegges i undersøkelsene ligner, eller ikke ligner på bildet som males av forskjellene som bør forekomme i teologien.?

Følgende eksempel er oppdiktet, og en intensjonell overdrivelse. Den har som hensikt å sette på spissen hvorfor teologisk refleksjon knyttet til dialog mellom kvantitativ forskning og teologers meninger er interessant. Dersom en teolog påstår at kristne aldri spiser kylling, men at man ser av undersøkelser at kristne i virkeligheten spiser seksten ganger mer kylling enn den øvrige befolkningen, da påvirker det påstanden, og videre, teologens troverdighet. En påstand er ikke troverdig dersom det påstanden sier helt åpenbart ikke stemmer med slik man erfarer verden.

1.1 Teori

Da jeg gjennom hele oppgaven diskuterer problemstillinger som knyttes til helliggjørelse er det helt avgjørende at jeg gjør det tydelig hva jeg legger i begrepet helliggjørelse. I min masteroppgave settes derfor teoridelen av til å gjøre det klart hva jeg mener, når jeg snakker om helliggjørelse.

For å gjøre det vil jeg først kort gjøre rede for hvor helliggjørelsen ofte plasserer seg i en teologisk kontekst. Det innebærer at jeg nevner hvilke andre temaer som diskuteres i nær sammenheng, sammen med helliggjørelsen.

Deretter vil jeg avklare hva jeg legger i begrepet, og også litt om hva jeg ikke legger i begrepet, eller hva jeg ikke diskuterer.

Til slutt vil jeg vise at Luther og Wesley har en forståelse av hva helliggjørelse er, som overlapper nok i forhold til hverandre, og i forhold til oppgavens definisjon, at det gir mening å føre en dialog mellom dem, og i lys av oppgavens definisjon av helliggjørelse.

Til å si hva jeg mener med helliggjørelse vil jeg benytte meg av boken *Five Views on Sanctification*. (kapitel 1-3) Denne boken gir en fremstilling av en nåtidig måte å forstå helliggjørelse på i ulike teologiske tradisjoner, og passer derfor utmerket til dette formålet. Jeg vil også se på hva Harald Hegstad skriver i sin bok *Gud, verden og håpet*. Dette vil jeg gjøre fordi ingen av forfatterne i *Five Views on Sanctification* representerer et Luthersk syn på helliggjørelse, og fordi Hegstad sin bok er en lærebok for norske teologistudenter. Lutherske tradisjoner er så store i Norge at det er fornuftig å gjøre rede for et luthersk syn også.

1.2.1 Teologisk kontekst

I en systematisk teologisk fremstilling redegjøres helliggjørelse ofte for i sammenheng med kapitler som har «frelse» som overordnet tittel. Frelse i smal betydning innebærer rettferdiggjørelse, helliggjørelse og gjenopprettelse. I noen tradisjoner snakkes det også om frelse i en videre betydning. Da kan dette i tillegg innebære for eksempel forutgående nåde.

Oppgaven har som mål å kartlegge forhold som gjelder nå. Da gjenopprettelsen skjer en gang i fremtiden, vil den ikke diskuteres videre i oppgaven. Hvordan rettferdiggjørelsen og helliggjørelsen vektlegges i forhold til hverandre varierer. I Lutherske, og reformerte tradisjoner kan vi forvente at rettferdiggjørelsen får størst fokus, og at når helliggjørelsen diskuteres, peker den ofte tilbake på rettferdiggjørelsen. Innen metodismen, eller i flere tradisjoner innen pinsebevegelsen får helliggjørelsen ofte større oppmerksomhet.

1.2.2 Begrepsforklaringer og avgrensing

Helliggjørelse snakkes ofte om i nær sammenheng med rettferdiggjørelse, og man kan derfor si at de to er et begrepspar. Derfor vil jeg gjøre rede for hva rettferdiggjørelse er, selv om det ikke er oppgavens fokus. Som begrepspar knyttes de ofte til frelse. Å bli frelst handler om å bli reddet fra noe, og få del i noe annet. Det handler om å realisere, eller gjenopprette tilstanden man var i, og forholdet man hadde til Gud ved skapelsen. Ved skapelsen var mennesket sammen med Gud, men på grunn av synden ble Gud og mennesker adskilt.

Rettfærdiggjørelse er et rettsspørsmål, og innebærer at man på grunn av Jesu forsoning får tilgitt syndens skyld, og på grunn av Jesus, får del frelsen, og dens løfter. Ofte i protestantiske tradisjoner understrekes det svært tydelig at rettfærdiggjørelse kun er et spørsmål om nåde, ved tro, uten menneskelige prestasjoner. De sier at på grunn av synden er ikke mennesket i stand til å gjøre seg fortjent til frelse av egen kraft, og er avhengige av at Gud tilgir syndens skyld hos den enkelte, for at man skal kunne bli rettfærdiggjort. Rettfærdiggjørelse gis i mange protestantiske tradisjoner, ved tro, men hvordan mennesket kommer til tro varierer mellom ulike tradisjoner. Lutherske, og reformerte mener at troen i seg selv er en gave som gis til mennesker. Gud leder mennesker til tro, uten menneskelig bidrag. Andre tradisjoner mener at å tro, på ulike måter er et fritt valg. De troende tar imot Guds gave, eller velger å forkaste gaven. Uansett er rettfærdiggjørelse er rettsspørsmål der Gud tilgir menneskene for syndens skyld, og gjør de troende rettfærdig overfor Gud, slik at det kan få del i frelsens løfter. (Hegstad, 2015, kapitel 6).

Helliggjørelse handler om hva som skjer med mennesket når det blir frelst, og gjennom å ha del i frelsen. Helliggjørelse handler om å bli fornyet i Guds bilde, Gudligheten gjenopprettet. Det handler om å gjennom livet bli mer og mer lik Kristus, som et perfekt bilde av hvem Gud er, fordi Kristus selv er Gud (Gundry, 1987, kapitel 1, og 2). I noen tradisjoner, for eksempel i Luthersk tradisjon legges hovedvekten på den troendes relasjon til Gud (Hegstad, 2015, s. 196-197), i andre sammenhenger legges det mer vekt på atferd (Gundry, 1987, kapitel 1). Både relasjon til Gud, og gjerninger vil likevel alltid være en del av helliggjørelsen.

Når man snakker om gjerninger i sammenheng med helliggjørelse, er protestantiske tradisjoner opptatt av å understreke at gjerninger ikke fører til frelse, men følger fra at man allerede er frelst.

Noen ganger skiller man mellom på den ene siden hva Gud gjør i den troende, og hvordan den troende blir forandret fra begynnelsen av, og på den andre siden hva som skjer med den troende gjennom livet i tro. Man kaller det gjerne definitiv, eller posisjonell helliggjørelse, og progressiv helliggjørelse (Gundry, 1987, kapitel 2).

Definitiv helliggjørelse handler om hvordan Gud forandrer den troende i det øyeblikket den troende blir frelst. Man understreker at frelsen, ved helliggjørelsen innebærer en reell og radikal forandring av den troende (Hegstad, 2015, s. 196). Hegstad fortsetter med å si at den

kristne fullt ut er hellig, i, og med, den nye relasjonen til Gud, men at det ikke er alle sidene av livet som enda preges like mye av helligheten. Det er et poeng at kristne kalles hellige, og samtidig oppfordres til å bli hellige (Hegstad, 2015, s. 196-198). Definitiv helliggjørelse innebærer at Den hellige ånd nå bor i den troende, og at den troende, ved Den hellige ånd, har blitt satt i stand til å leve et liv som er til glede for Gud (Gundry, 1987, Kapittel 2). Det handler om at synden ikke lenger har makten over den troende.

Progressiv helliggjørelse handler om hvordan den troende endres til å bli mer og mer lik Kristus gjennom livet i troen. Det handler om at Kristus vinner mer og mer skikkelse i den troende. At man gjennom livet får mer, og mer kontroll på tankene, og handlingene, og at man ikke lag kjødets begjær føre til gjerning. Det handler om at det gamle mennesket drepes, og at det nye mennesket vokser (Hegstad, 2015, s. 200-201). Det handler om at de som helliggjøres i en eller annen grad lever mer og mer som et rettferdig menneske.

Rettferdiggjørelsen er på mange måter inngangen til, og starten av kristenlivet.

Helliggjørelsen skjer også fra starten av, ved definitiv helliggjørelse, men helliggjørelsen er også en vekstprosess gjennom hele livet.

Da både definitiv og progressiv helliggjørelse vil medføre endringer hos den troende er begge deler av interesse i oppgaven.

Helliggjørelsesbegrepet hos Luther og Wesley

Et og samme ord kan noen ganger beskrive helt forskjellige ting, og helt forskjellige ord kan noen ganger beskrive en og samme ting, derfor er det nødvendig at jeg viser hva Luther og Wesley snakker om, når de snakker om helliggjørelse. Det vil være avgjørende for oppgaven at teologene har forståelser om hva helliggjørelse er, som overlapper nok i forhold til hverandre, og i forhold til oppgavens definisjon, at det gir mening å sammenligne dem i oppgaven.

For Luther er selve helliggjørelsesbegrepet knyttet til rettferdiggjørelsen. Den hellige ånd helliggjør et menneske når Han fører det til Kristus. Man blir gjort hellig når synden i en, og synden man gjør ikke lenger tilregnes en, men man er ren, og uklenderlig (RBK, s. 192). Helliggjørelse er på en spesiell måte knyttet til rettferdiggjørelsen, og for Luther er det ikke et

poeng i å skille disse tydelig fra hverandre. (Bayer, 2003, s. 58-59). Helliggjørelsesbegrepet hos Luther knyttes til selve gjerningen, mer enn det handler om definitiv endring i den troende, eller progressiv vekst i helliggjørelse.

Oppgavens definisjon av helliggjørelse er også en sentral del av Luthers teologi, selv om det ikke er slik han selv bruker selve begrepet. Towns skriver dette om Luthers syn på oppgavens definisjon av helliggjørelse: «Helliggjørelse er Guds vedvarende prosess, basert på rettferdiggjørelsens endelighet, der Den hellige ånd som resultat av daglig tro er virksom i den troendes liv, som rensar og frigjør den troende for gode gjerninger, virksom i de troenes samfunn---kirken, hvor Ordet og sakramentene er til stede» (Towns, 1969, s. 116).

Helliggjørelse er fortsatt sterkt linket til rettferdiggjørelsen hos Luther, men han snakker utvilsomt også om helliggjørelse som en prosess der man vokser i tro, og at helliggjørelsen fører til endring i den troende.

Wesley sitt helliggjørelsesbegrep ligger svært nært til oppgavens definisjon av helliggjørelse, og det er derfor ikke noe som er viktig å oppklare i forhold til det. Ifølge Wesley innebærer helliggjørelse en umiddelbar endring, i det øyeblikket et menneske kommer til tro, og en progressiv prosess der de som helliggjøres gjennom livet vokser i tro, får en dypere og tettere relasjon til Gud, og der de dør mer og mer fra synd, og gode gjerninger tar stadig større plass.

1.3 Metode

I det følgende vil jeg diskutere hvilken metode jeg har brukt i masteroppgaven. I fremstillingen av metode har jeg benyttet meg av Torleiv Austad sin bok *Tolkning av kristen tro*, fordi Austad gir en god oversikt over både hva systematisk er, hva som er viktig å være klar over, og hvordan man bør gå frem i en systematisk teologisk oppgave. Til å avgjøre hvilke kriterier jeg vurderer argumenter ut fra, har jeg også brukt Hegstads *Gud, verden og håpet* ved siden av Austad, da Austad mangler en tydelig redegjørelse for hva som er de viktigste kriteriene for å vurdere argumenter, og posisjoner i systematisk teologi, utover Skriften alene.

I redegjørelsen for mitt valg av metode vil jeg først si hva systematisk teologi er, videre vil jeg gjøre rede for hvordan rammeverket til en systematisk teologisk oppgave ser ut, og til slutt gjøre rede for hvilken fremgangsmåte jeg har benyttet meg av, og hvordan, og hvorfor dette er

en fornuftig fremgangsmåte for å kunne svare på oppgavens spørsmål. Ifølge Austad kan ulike valg av metode føre til ulike konklusjoner, (Austad, 2008, s. 88) og derfor er det viktig at jeg viser hvordan min fremgangsmåte har ført til mine konklusjoner. I systematisk teologi kan metode ses på som et forhold mellom arbeidstegninger og husbygging. I en slik metafor er arbeidstegningene metoden, og husbyggingen selve verket (Austad, 2008, s. 154).

Samtidig som det er en fordel å ha en idé om fremgangsmåte er det ifølge Austad viktig å være klar over at «Systematisk teologi er en relativt bøyelig og tøyelig tankeprosess; den verken kan eller bør skjematiseres fullstendig» (Austad, 2008, s. 154). Det lar seg altså ikke gjøre å slavisk følge en oppsatt plan for hvordan man går frem i arbeid med systematisk teologi, men man må ha gode grunner for valgene man gjør.

1.3.1 Hva er systematisk teologi

Systematisk teologi sin hovedoppgave er å gi en helhetlig fremstilling om hva kristen tro er i dag. Der bibelfagene, og kirke/teologi-historie hovedsakelig er historiske fag, er systematisk teologi et nåtidsfag. Videre skiller den seg fra kirkehistorien ved at historiefaget er deskriptivt, men systematisk teologi har et potensielt normativt sikte. Det er altså avgjørende for min oppgave at jeg lager en fremstilling som svarer på oppgavens forskningsspørsmål i et nåtidig perspektiv, og at svaret blir lagt frem på en normativ måte. Jeg forsøker ikke bare å beskrive et teologisk konsept, men å si noe om hvordan man i dag bør svare på oppgavens forskningsspørsmål. (Austad, 2008, s. 32-36).

De teologiske fagene sitt forskningsobjekt er Gud, og det Gud gjør. Det gjør at vi er avhengige av at Gud åpenbarer seg for at vi skal kunne si noe om hvem Han er, og hva Han gjør. Det betyr videre at våre forskningsobjekt er de kildene Gud har vist seg i. Hovedsakelig i Skriften, men også kirkens Gudstro, og menneskers erfaring med Gud. Det er viktig å være klar over at vår forståelse av Gud er begrenset til det Han velger å vise oss, at vi er begrenset av tid, rom og språk, og at Gud alltid er mer, og større en det vi er i stand til å forstå, og uttrykke (Austad, 2008, s. 23-24).

Systematisk teologi som fag sitt overordnede mål er som sagt å lage en helhetlig fremstilling. Den studerer også en rekke enkelttemaer i lys av helheten, som igjen bidrar til vår forståelse av helheten. Dette er den hermeneutiske grunnregelen. Mitt bidrag i en masteroppgave kan

aldri være å gi en helhetlig fremstilling av kristen tro, men vil studere et enkeltemne, som kan ses på som å være en puslespill-brikke, som bidrar til å forstå helheten. (Austad, 2008, s. 32)

I og med at den systematiske teologien har et normativt sikte, legges det vekt på at den må ha som mål å si noe om hvordan kristen tro bør forkynnes. Austad skriver at «Teologien har en oppgave som premissleverandør for kirkens forkynnelse» (Austad, 2008, s. 64).

Når man skal vurdere ulike argumenter og posisjoner i systematisk teologi er det et grunnleggende prinsipp at avgjørelser i lærespørsmål må tas på grunnlag av Skriften (Austad, 2008, s. 101-102). Dette er fordi kilden til kunnskap om Gud ligger i det Han åpenbarer for oss, hovedsakelig i Jesus. (Hegstad, 2015, s. 68) Man sier ikke med det nei til tradisjon, men vi sier nei til tradisjon som setter Skriften til side. Det er avgjørende at vi baserer avgjørelser på flere bibeltekster, og ikke bare ett, spesielt i spørsmål der Skriften er mindre tydelig. Og at man tolker bibeltekster i lys av bibelens sentrum: Kristus liv, død og oppstandelse. Teologien henter materiale fra Skriften og fører en diskusjon med kirke-, dogme og teologihistorien (Austad 101, 2008, s. 101-102). Videre må fornuft og erfaring tas med i vurderingen. Fornuft er menneskers grunnleggende evne til å forstå og tenke, og man bruker fornuft til å se tilværelsen i sammenheng, og dra konsekvenser mellom livsområder. Når det gjelder erfaring mener jeg i oppgaven at man må tolke bibelen i lys av den erfaring man har gjennom menneskelivet (Hegstad, 2015, s. 67-68). Om forholdet mellom Skrift, tradisjon, fornuft og erfaring i systematisk teologi sier Hegstad ««Skriften alene» betyr altså ikke at Bibelen kan leses uavhengig av verken tradisjon, fornuft eller erfaring. Dersom man ikke er seg bevisst hvilken rolle disse størrelsene spiller, kan man ende opp med en bibeltolkning som er både ureflektert og tilfeldig. Samtidig som alt dette er nødvendig, er det like viktig å understreke at den grunnleggende kilden til kunnskap om Gud og Hans frelseshandling ligger i bibelen (Hegstad, 2015, s. 68). Dette vil være kriteriene jeg vurderer argumenter og posisjoner ut fra i oppgaven, og som er avgjørende for hvilke konklusjoner jeg trekker.

Til slutt er det viktig å være klar over at den som driver med systematisk teologi alltid er et tolkende subjekt som er påvirket av sine interesser, kultur, forkunnskap, tradisjon og kontekst. Det vil derfor aldri være mulig å være objektiv, og nøytral når man tolker Skriften, eller forholder seg til andre teologiske tekster. Derfor er det viktig å være åpen og gjennomsiktig om hvor en kommer fra, og å være kritisk til sine egne holdninger. Jeg for min del har hatt

tilhørighet til Normisjonen, hele livet, og har stort sett fått impulser fra luthersk tradisjon. Med unntak av fire år i Pinsekirken Tabernaklet Bergen, imens jeg har studert i byen.

1.3.2 Systematisk teologisk metode (Austad)

Austad presenterer et sekstrinns oppsett av hva en systematisk teologisk oppgave bør inneholde.

(1) Definisjon av spørsmålstilling. Forskningsspørsmål er det første, og siste som drøftes.

Man må hele tiden spørre seg om man svarer på oppgavens forskningsspørsmål, eller i alle fall at man forsøker å svare.

(2) Tidligere løsninger. Når man arbeider med dogmatiske spørsmål forutsettes det at man kan bruke kirke-, dogme- og teologihistorien for å kunne undersøke om spørsmålet har blitt diskutert tidligere. Hvis ja må man forklare hvorfor man har kommet til ulike løsninger. Disse tidligere løsningene bør brukes som en ressurs når man selv drøfter spørsmålet.

(3) Studium av kilder. Når man skal gi svar på dogmatiske spørsmål må man undersøke i de kildene som er de viktigste. I første rekke dreier det seg om Skriften, og deretter kirkens teologiske tradisjon. Man må være klar over at man forstår kildene i lys av sin egen horisont, og at det tvinger frem hermeneutiske overveielser og avgjørelser.

(4) Adressatene. Systematisk teologi er tolkning av kristen tro for mennesker i dag. Da må man være klar over adressatene sin livsvirkelighet. Dette innebærer både analyse av samtiden og å drøfte kortsiktige og langsiktige følger av forskjellige svar på forskningsspørsmålet.

(5) Drøftelse. Man drøfter forskningsspørsmålet på bakgrunn av tidligere løsningsforsøk, studie av de viktige kilden, og ut fra adressatenes livssituasjon. Igjen må man være klar over at man er et tolkende subjekt. Det er viktig at ethvert forslag til en løsning kritiseres, og at man presenterer alternative løsninger. Deretter må man avgjøre hvilke argumenter som veier tyngst.

(6) Konklusjon. Da systematisk teologi er et normativt fag forventes det at man trekker konklusjoner av normativ karakter. Man presenterer en løsning, og begrunnelsene for det valgte standpunktet. Eventuelt dersom man ikke har lyktes i å svare på forskningsspørsmålet

må man forklare hvorfor, og vise i hvilken retning man bør gå for å svare på spørsmålet ved videre arbeid (Austad, 2008, s. 170-171).

1.3.3 Fremgangsmåte

Nå har jeg presentert hva systematisk teologi er, og hva som er viktig å være klar over når man jobber med systematisk teologi. Jeg har også presentert et forslag til metode, og hva som bør være med i en systematisk teologisk oppgave. Nå vil jeg gjøre rede for fremgangsmåten jeg har valgt å benytte med av i min oppgave, og på bakgrunn av redegjørelsen for metode, argumentere for hvorfor jeg har gått frem slik jeg har gjort.

Jeg startet med å vurdere hvilket tema jeg var interessert i å forske på. Da jeg opplever at helliggjørelse er et tema som engasjerer mange. Både mennesker som ikke er troende, og mennesker som tror. Opprinnelig så jeg for meg et empirisk arbeid som kunne si noe om forskjeller mellom troende, og ikke troende, og bruke dette til å si noe om i hvilken grad, eller på hvilken måte disse forskjellene skyldes helliggjørelse. Jeg oppdaget ganske tidlig at det ikke ville la seg gjøre, og endret derfor retning til litteraturstudier, og komparative analyser, for å bruke dette som materiale til å undersøke hvordan man kan avgjøre, eller bør tenke om hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres.

Tidligere forsøk på å svare på spørsmålet har blitt gjort utallige ganger, og derfor valgte jeg å inngå i dialog med to av forsøkene, istedenfor å starte med blanke ark, direkte ut fra bibeltekstene. Austad sier at man hovedsakelig bør basere vurdering på selve Skriften, men at man bør bruke tidligere forsøk til deler av drøftingen. I forlengelsen av det har jeg sett på hvordan de valgte teologene bruker bibelen, og hvordan de tolker bibeltekster, og gjort min egen vurdering på hva men bør tenke at forskjellene er på bakgrunn av dette.

Forsøkene jeg har valgt å fremstille, og analysere er de som har blitt gjort av Martin Luther og John Wesley. Hvorfor jeg har valgt akkurat disse har jeg svart på tidligere, og vil derfor ikke bruke tid på å forklare det her. Mitt poeng når jeg leser Luther og Wesley er ikke å avdekke historisk deres eget teologiske systems indre logikk og kontekst, men å vise hva de sier om spørsmål som jeg stiller til dem. Jeg leter etter hvilke de svar de gir på spørsmål som er relevant for oppgaven, og på den måten legger jeg føringen for dialog med, og mellom Luther og Wesley.

For å komme frem til hva som er de viktigste kildene for å forstå Luther og Wesley sine syn på helliggjørelse har jeg lest sekundærlitteratur skrevet av anerkjente forskere på de respektive teologene, og sett hvilke tekster disse drar frem som viktige. Videre har jeg gjort det samme med oppgaver som har blitt skrevet om de respektive teologene tidligere, selv om jeg ikke tillegger disse den samme vekten. Til slutt har jeg gjort egne vurderinger, og i samråd med veileder om hvilke kilder som er relevant, og tilgjengelig.

Den systematiske teologiens hovedoppgave er å tolke kristen tro for mennesker i dag, og derfor har jeg valgt å dra inn kvantitative undersøkelser som kartlegger sammenhenger mellom på den ene siden frekvens av deltakelse på gudstjeneste, og på den andre siden trosinnhold, trospraksis, verdisyn, svar på etiske problemstillinger og atferd, osv. i en relativt ny tid, og en kontekst som er sammenlignbar med et sekulært, postmoderne Norge. I drøftingen setter jeg Luther og Wesley i dialog med funnene i disse undersøkelsene, og drøfter rundt hvordan teologene forholder seg til funnene i oppgaven. Det er interessant å gjøre teologisk drøfting knyttet til resultatet av den kvantitative dataen, og vurdere hvorvidt forskjellene som oppstår stemmer overens med det teologene ville ha forventet. Ved å sette Luther og Wesley opp mot hverandre, og i dialog med nyere undersøkelser oppnår man en dialog som bidrar til å tolke kristen tro for mennesker i dag. Dessuten kan undersøkelsene i seg selv sies å være et forsøk på å forstå livssituasjonen til adressatene, da det nettopp er svar på deres holdninger, verdier og atferd.

I analysen av Luther og Wesley sine syn på hva som er forskjellen mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres har jeg på bakgrunn av de viktige kildene laget fremstillinger om hvordan jeg forstår at de svarer på forskningsspørsmålet. Det har jeg gjort en med tanke om at det jeg fremlegger her, skal være overlappende nok til at de kan sammenlignes, og settes i dialog, i oppgavens diskusjonsdel. Noe av det jeg skriver i analysedelen kan virke mindre relevant, men er nødvendig bakgrunnsinformasjon for forståelsen av hvordan de svarer på forskningsspørsmålet.

I drøftingen har jeg diskutert forskningsspørsmålet på bakgrunn av dialog mellom meg, min forståelse av bibelen, og bibeltekster, Luther sitt svar, Wesley sitt svar, hvordan dette samsvarer med funnene i de kvantitative undersøkelsene, fornuft, og erfaring. Selv om Luther og Wesley utgjør et viktig bidrag, har jeg forsøkt å gjøre egne vurderinger av bibeltekstene som de diskuterer, og vurderinger av hvordan de tolker disse tekstene. Jeg har også forsøkt å

svare på hvordan jeg tror Luther og Wesley ville ha forholdt seg til funnene i de kvantitative undersøkelsene, og hvordan jeg vurderer dette. Jeg har kommet med alternativer til mine vurderinger, og tatt avgjørelser på hvilke argumenter jeg mener at veier tyngst.

Deretter har jeg på begrundning av drøftingen forsikret meg om at det jeg har skrevet svarer på forskningsspørsmålet, og fjernet innhold som er mindre relevant for å svare på forskningsspørsmålet. Og til slutt kommet med en konklusjon av normativ karakter, og begrunnet hvorfor jeg konkluderer som jeg gjør. Samtidig ønsker jeg å være ydmyk, og kommer til å lytte til kritiske innvendinger mot min konklusjon, og er åpen for å justere den i fremtiden, dersom jeg skulle bli overbevist.

1.4 Presentasjon av materiale

I det følgende vil jeg gjøre rede for hvilket materiale jeg har brukt til å svare på forskningsspørsmålet i oppgaven, og begrunne hvorfor jeg har valgt disse kildene. Noen steder vil jeg også si noe om hvilke andre kilder jeg kunne brukt.

Empiri

Til empirien har jeg hovedsakelig hentet funn fra, og fått hjelp til å tolke sammenhengene fra Robin Gill sin bok *Churchgoing & Christian Ethics*. Gill samler data fra mange forskjellige studier fra USA, Australia, Stor Britannia og Europa, og analyserer og tolker sammenhengene han finner fra undersøkelsene. Dette gjør at selv om han kun er en person, noe som i utgangspunktet er sårbart for en god fremstilling, er han likevel nødt til å forholde seg til mange ulike undersøkelser, som er uavhengige av hverandre. Det gjør at hans egne meninger har mindre påvirkning på tolkningen hans, da tolkningene er avhengige av at flere undersøkelser må finne de samme tendensene, for at han kan vise sammenhenger.

Likevel er Gill bare en mann, som er et tolkende subjekt, og som velger selv hvilke undersøkelser han inkluderer, og hvilke han utelater. For å være i dialog med flere, og for å bruke en kilde som har fokus på en nyere, og norsk kontekst har jeg valgt å bruke *Religion i dagens Norge: Mellom Sekularisering og Sakralisering* av Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt. Botvar og Smidt sin bok i sin helhet er ikke helt treffende for hva jeg er ute etter i oppgaven,

da den har som hensikt å kartlegge mennesker sitt forhold til religion heller en motsatt, religions påvirkning på mennesker. Den er likevel relevant, og har spesielt et treffende kapittel. Kapittel åtte: «Religion, etikk og moral: nye sammenhenger» Jeg viser til få funn fra Botvar og Schmidt, da de finner mange lignende funn som Gill, og det er unødvendig å gjenta. Boken deres har likevel vært viktig, for å vurdere Gill sin forskning.

Luther

Til å gjøre rede for, og analysere Luther sitt syn på helliggjørelse, og spesifikt hva han mener er forskjellen mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres har jeg av primærlitteratur benyttet meg av en rekke skrifter av Luther, som er sentrale for å forstå hans syn på helliggjørelse. Tekstene har stor bredde, blant annet ved at de dekker mange ulike typer tekster.

Av de ulike typene tekster har jeg først benyttet meg av to bibelkommentarer. Den første er *den store galaterbrevkommentaren* hans fra 1531 oversatt til dansk av Helge Haystrup i 1984, og utgitt av Credo Forlag under tittelen *Martin Luther Skrifter i udvalg: Store Galaterbrevskommentar I & II*. Heretter forkortet til «GBK» i alle henvisninger, og med Bd I eller II. Den andre er knyttet til Luthers forelesninger om Romerbrevet, og er oversatt til engelsk av Wilhelm Pauck i 1961, og utgitt av The Westminster Press under tittelen *Luther: Lectures og Romans*. Heretter forkortet til «RBK» i alle henvisninger.

Videre har jeg benyttet meg av to skrifter. Det første er *Om de gode gjerninger* som ble oversatt til norsk av Sigurd Normann i 1936, og utgitt av Norges Lutherlags Forlag under tittelen *Hvordan skal livet leves? Luthers skrift om de gode gjerninger*. Heretter forkortet til «GG» i alle henvisninger. Det andre er *Et kristenmenneskes frihet*, og er oversatt til norsk av Sigurd Normann i 1931, og utgitt av Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn under tittelen *Et kristenmenneskes frihet*. Heretter forkortet til «KF» i alle henvisninger.

Videre har jeg benyttet meg av to tekster av Luther som brukes som bekjennesskrifter i mange norske lutherske kirkesamfunn. Disse er *Luthers lille og store katekisme* slik de fremstilles i Konkordiebokens utgave fra 2000 under redaktør Jens Olav Mæland. Utgitt av Lunde Forlag. Heretter forkortet til «LLK», og «LSK», og med konkordiebokens årstall og sidetall.

Til slutt har jeg brukt Luthers teser fra *Disputasjonen i Heidelberg* slik den fremstilles i *Martin Luther: Verker i utvalg Bind I* fra 1979 ved Inge Lønning og Tarald Rasmussen, og utgitt av Gyldendal Norsk Forlag. Heretter forkortet til «DH» i alle henvisninger, og med *Verker i utvalg Bind I* sitt årstall, og sidetall

Videre til hjelp for å forstå Luthers syn på helliggjørelse har jeg benyttet meg av en bok, og en artikkel som sekundærlitteratur. Boken er *Living by Faith: Justification & Sanctification* av Oswald Bayer, og artikkelen *Martin Luther on Sanctification* av Elmer L Towns.

Bayer er en anerkjent Luther-forsker, og *Living by Faith* er svært relevant for oppgavens tema. Towns sin artikkel kom jeg over ved en tilfeldighet, og oppdaget at artikkelen beskriver Luther sitt syn på helliggjørelse på en kortfattet, og svært presis måte. Begge har mer erfaring, enn det jeg har, og ved å forholde meg aktivt til dem reduseres risikoen for at jeg skriver noe som ikke er representativt for Luther sitt syn. Jeg tvinges til å være i dialog med flere enn meg selv, og Luther, og de bidrar til å gi meg innsikt, og kunnskap som jeg ikke hadde lagt merke til om jeg bare skulle lese Luther sine tekster på egenhånd. Til slutt hjelper de med å vise hvilke av Luther sine tekster som er viktige ved at de selv drar frem, og diskuterer disse.

Wesley

Til å gjøre rede for, og analysere Wesley sitt syn på helliggjørelse, og hvordan han forstår forskjellen på noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres har jeg benyttet meg av hans bok *A Plain Account of Christian Perfection* i forkortet utgave utgitt av Wesleyan Heritage Publication i 1998. Heretter forkortet til «PACP» i alle henvisninger. Videre har jeg benyttet meg av flere av de nedskrevne prekene som har blitt holdt av Wesley. Disse har blitt samlet, og utgitt i tre bind av Abingdon Press 1984, 1985 og 1986 ved Albert C. Outler. Prekene har standardiserte nummer i de fleste samlinger, og jeg vil derfor forkorte, og referere til disse under forkortelsen «JWS» nr. «x», og med det respektive bindets årstall, og sidetall.

Wesley skrev ikke noen systematisert teologi, der han eksplisitt gjør rede for sine teologiske standpunkter som Luther, og dermed kan jeg ikke få samme bredde av ulike typer tekster. Hans syn på helliggjørelse kommer likevel svært tydelig frem i tekstene som jeg nevner her. I *A Plain Account of Christian Perfection* understreker han at han har stått for det han fremstiller i boken gjennom svært mange år, og at dette ikke har endret seg i særlig stor grad.

Når det gjelder prekenene har disse blitt fremført for mange ulike mennesker, i flere ulike år, og i mange ulike situasjoner. Helliggjørelse er et gjennomgående tema gjennom mange av prekenene, og derfor anser jeg disse som de viktigste kildene.

Jeg kunne også ha brukt for eksempel Wesley sin kommentar til første Johannes-brev, men Wesley diskuterer mange av versene i brevet som er sentrale for sin forståelse av helliggjørelse i flere av prekenene. Derfor er det tilstrekkelig å forholde seg til hvordan han diskuterer versene i prekenene.

Til sekundærlitteratur har jeg benyttet meg av to bøker fra anerkjente Wesley-forskere som sekundærlitteratur. *Wesley & Sanctification* av Harald Lindström, og kapittel 3 «Frelsens veg» i *Frelsens veg: Teologi og etikk i wesleyansk tradisjon* av Tore Meistad. Lindström sin bok Boken gir et oversiktlig overblikk, og forklaringer på mange områder knyttet til Wesley sitt syn på helliggjørelse. Man kan finne boken igjen i for eksempel litteraturlisten til kapittel 1 i *Five Views on Sanctification*, og i litteraturlisten til tidligere masteroppgaver som har forsket på Wesley sitt syn på helliggjørelse. Hos Meistad er kapittel 3 «Frelsens Veg» spesielt relevant, og utgjør materiale jeg bruker hos han. Både Lindström og Meistad har mer erfaring, enn det jeg har, og ved å forholde meg aktivt til dem reduseres risikoen for at jeg skriver noe som ikke er representativt for Wesley sitt syn. Jeg tvinges til å være i dialog med flere enn meg selv, og Wesley, og de bidrar til å gi meg innsikt, og kunnskap som jeg ikke hadde lagt merke til om jeg bare skulle lese Wesley sine tekster på egenhånd. Til slutt hjelper de med å vise hvilke av Wesley sine tekster som er viktige ved at de selv drar frem, og diskuterer disse.

2 Empirien

Oppgavens forskningsspørsmål handler om hva som er forskjellene mellom noen som ikke blir helliggjort, og noen som blir helliggjort. I den forbindelse er det interessant å undersøke om kvantitative undersøkelser fanger opp forskjeller mellom ikke-troende, og troende. Da vil det være spennende å reflektere teologisk over om bildet som males av forskjellene fra kvantitativ forskning, ligner på forskjellene som Luther, og Wesley maler i sin teologi. Sammenhengen mellom teologien og empirien vil jeg først kunne drøfte i diskusjonskapitlet av oppgaven, men det jeg skriver i det følgende vil være deler av grunnlaget for drøftingen.

Å konstatere årsaker til at forskjellene oppstår ligger utenfor empirisk forskning sine muligheter. Gill skriver selv at «Det ville vært absurd å påstå av det kristne livet kan fanges opp av primitiviteten til sosiale holdningsundersøkelser» (Gill, 2004, s. 57). Å konstatere årsaker er heller ikke hensikten med at jeg trekker frem kvantitativ forskning i oppgaven. Hensikten er som jeg allerede har nevnt over å bruke forskjeller som fanges opp av kvantitativ forskning mellom mennesker som ikke tror, og mennesker som tror til teologisk refleksjon, og vurdere om forskjellene gir mening teologisk.

Jeg vil gi en kort innføring i hva et lite utvalg undersøkelser viser av sammenheng mellom på den ene siden Gudstjenestedeltakelse, og på den andre siden respondentenes tro, verdier, og atferd. I en masteroppgave er jeg begrenset til dette, og kan ikke påstå at annen, eller nyere forskning ikke vil gi andre svar. Jeg vil hovedsakelig benytte meg av Robin Gill og hans bok *Churchgoing & Christian Ethics*. I møte med Gills forskning er det viktig å huske at boken hans ble gitt ut i 2004, og første gang i 1999. I mange av spørsmålene undersøkelsene tar opp kan man forvente at det har skjedd store utviklinger fra Gills bok ble gitt ut. Likevel er det fornuftig å anta at tendensene er de samme.

Jeg bruker også Kjetil Botvar og Ulla Schmidt sin bok *Religion i dagens Norge* fra 2010, for å se om vi finner andre resultater fra en andre forskere i en annen, og en nyere kontekst. Boken er dessuten av ekstra interesse da den kartlegger norske forhold. Disse to bøkene vil fortsatt ikke være tilstrekkelig for å gi et realistisk helhetsbilde av virkeligheten, men det vil gi oss noen pekepinner som er verdifulle likevel.

Kirkegjengere som variabel

Dersom man skal lage undersøkelser som ser på forskjeller mellom kristne, og ikke kristne må man ha noen variabler som bidrar til å lete frem hvem de kristne er. Robin Gill er opptatt av å bruke hyppighet av gudstjenestedeltakelse som en slik variabel. Gill har gode poenger. Han viser til sammenhenger mellom ulike frekvensnivå, og hva respondentene tror på. Han samler data fra Puzzled People fra 1947, Gallup Poll fra 1979, og MORI fra 1993. Puzzled people skiller mellom kirkegjengere, og ikke-kirkegjengere. Kirkegjengere defineres som å delta på gudstjeneste kun to ganger i året. Undersøkelsene gir et bilde av sammenhengen mellom hyppig Gudstjenestedeltakelse, og tro, og viser samtidig at Puzzled people ikke fanger opp de samme tydelige sammenhengene. Puzzled people viser at blant alle respondentene trodde i 1947 52% på Jesus som Guds sønn. Blant kirkegjengere økte dette til 55%. Gallup Poll fra 1979 opererer med månedlige kirkegjengere. Deres tall blant de månedlige gudstjenestedeltakerne er på 88%. MORI fra 1993 opererer med ukentlige. Tallet er 87%, og synker til 76% blant de som går annen hver uke (Gill, 2004, s. 35). De samme forskjellene vises på andre trosspørsmål. Gill skriver at det ble registrert høyere omslutning på hvert eneste spørsmål om religiøs tro som ble testet i MORI-undersøkelsen (Gill, 2004, s. 41-42).

Forskjellene gjelder ikke bare det å bekjenne seg til sentralt trosinnhold, men sjansen øker også for daglig bibel-lesing og bønn blant dem som går på gudstjeneste ukentlig, i forhold til dem som går sjeldnere. Det er rimelig å anta at forskjellene øker ytterligere ved lavere, eller ingen frekvens på deltakelse på gudstjeneste. Den britiske undersøkelsen MORI fra 1993 viser følgende resultat.

	Ukentlig	Annen hver uke
Daglig bibel-lesing	33%	7%
Daglig bønn	80%	30%

(Gill, 2004, s. 58)

Knyttet til funn i Francis-Kay-undersøkelsen skriver Gill at «gjennomsnittlig gir ukentlige kirkegjengere mer positiv respons på standpunkt knyttet til kristen tro, enn kirkegjengere som deltar på gudstjeneste av og til, og i sin tur, gir de sistnevnte mer positiv respons en de som ikke er kirkegjengere» (Gill, 2004, s. 50). Selv om ukentlig gudstjenestedeltakelse ikke vil gi et perfekt bilde av hvem som er «kristne» vil det når man skal sammenligne kristne mot ikke-

kristne være en godt samlet variabel for respondenter som har svart ja til ulike spørsmål om tro.

Resultater fra forskningen

Francis-Kay, tenåringsundersøkelsen fra Australia skiller mellom ukentlig, noen ganger og aldri. Her finner vi noen interessante funn knyttet til altruistiske holdninger blant tenåringer.

Resultatene vises i tabellen under.

	Ukentlig	Noen ganger	Aldri
Jeg er bekymret for fattigdom i den tredje verden	79%	67%	51%
Jeg er bekymret for risikoen for forurensing av miljøet	74%	73%	59%
Det bor for mange svarte mennesker i dette landet	11%	16%	24%

(Gill, 2004, s. 52-54)

Basert på disse funnene har australsk kristen ungdom mer altruistiske holdninger enn de ikke-kristne. De finner også at tenåringer som deltar på gudstjeneste ukentlig har en mer teleologisk tankegang, er mer opptatt av orden, og har mer respekt for autoriteter og lovverk (Gill, 2004, s. 52-54).

Videre, knyttet til altruistiske holdninger, vil jeg dra frem resultatene fra følgende problemstilling fra BHPS. Voksne står overfor 5 verdier, og skal velge hvilken verdi som er viktigst for barn å lære til forberedelse for livet, rangert fra minst viktigst til viktigst.

Kombinerer vi de to viktigste har respondentene samlet svart slik:

	Alle respondentene
Tenk for deg selv	64%
Hjelp andre	54%
Jobb hardt	46%
Adlyd foreldre	29%
Godt likt	7%

(Gill, 2004, s. 103-104)

Jeg kan ikke avgjøre hvilket alternativ som er det det «objektivt beste», men det er ukontroversielt å hevde at «hjelp andre» viser størst tegn til altruisme. Dersom «hjelp andre» kategorien isoleres, og settes opp mot gudstjeneste-deltakelse endres svarene slik.

	Ukentlig	Månedlig	Av og til	Praktisk talt aldri	Bryllup etc.
Hjelp andre	59%	56%	55%	52%	50%

(Gill, 2004, s. 103-104)

På et annet spørsmål om voksne barn har plikt til å ta vare på foreldrene sine er det et høyre antall som svarer at de er enig, eller svært enig blant kirkegjengere enn ikke-kirkegjengere. Resultatet blir slik.

	Ukentlig	Månedlig	Av og til	Praktisk talt aldri	Bryllup etc.
Voksne barn har plikt til å ta vare på foreldrene sine	47%	35%	34%	35%	32%

(Gill, 2004, s. 104-105)

Disse spørsmålene leter etter tankegang. Det er også mulig å til en viss grad se på atferd ved å for eksempel spørre etter involvering i frivillig arbeid. Ifølge den europeiske studien har ukentlige kirkegjengere har to til tre ganger større sjans for å være involvert i slikt arbeid, enn de som ikke deltar på gudstjeneste. En studie fra Australia får lignende resultat. 45% mot 18% (Gill, 2004, s. 105-106). Selv etter at kirkerelatert frivillig arbeid tas bort er forskjellene store (Gill, 2004, s. 173).

En amerikansk studie viser at mennesker som oftere deltar på gudstjeneste har lavere kriminal-rate. På spørsmål om de har blitt hentet av politiet blir resultatet slik

	Ukentlig	Månedlig	Sjeldent	Aldri
Aldri blitt plukket opp av politiet	5%	9%	15%	21%

(Gill, 2004, s. 151).

Videre vil jeg dra frem enda en problemstilling. En mann betaler for varer med en fempundseddell, men får tilbake vekslepenger som tilsvarer at han betalte med en tipundseddell. Han legger merke til det, men gjør ikke noe med det. Dette eksempelet er interessant fordi blant hele utvalget er det ganske stor enighet om at det mannen gjør er galt, men blant jevnlig kirkegjengere er enigheten mye større. Det er også interessant hva de har svart på om de kunne gjort dette selv, da forskjellene her er ganske store.

	Ukentlig	Månedlig	Sjeldent	Aldri	Ikke-religiøs
Dette er galt	94%	84%	79%	76%	67%
Kunne gjort det selv	6%	15%	18%	25%	37%

(Gill, 2004, s. 180-181)

Det samme mønsteret ser vi i et annet lignende eksempel om forsikrings-svindel ved innbrudd hjemme. Ut fra resultatene er det rimelig å anta at det er høyere nivå av ærlighet blant kirkegjengere, enn blant den øvrige befolkningen (Gill, 2004, s. 180-181).

Schmidt og Botvar finner lignende funn i verdiundersøkelsen fra 2007 i en rekke spørsmål. De finner at kirkegjengere er villige til å betale mer skatt for å gi penger til bistand, og at de oftere svarer at det alltid er galt å snylte på skatten (Botvar & Smidt s. 137).

Som oppsummering ser vi at det er mange forskjeller, på mange områder, men at forskjellene på de fleste områdene ikke er store. Gill skriver «Det er tydelige mønstre knyttet til kristen tro, teleologi og altruisme, som skiller kirkegjengere som helhet fra de som ikke er kirkegjengere. Måten kirkegjengerne skiller seg ut på er reell, men liten» (Gill, 2004, s. 197).

3 Analyse

Nå vil jeg analysere, og gi en fremstilling av Luther og Wesley sine svar på forskningsspørsmålet. Videre gir det mening å også spørre om hvordan forskjellene oppstår, og hvor store de kan bli. Dette er også relevant for å svare på hva de faktiske forskjellene er.

Noen ting er avgjørende for å svare på forskningsspørsmålet. For eksempel hvem de som helliggjøres er, hvilken tilstand mennesket er i da de ikke helliggjøres, og hvilken tilstand mennesket er i da de helliggjøres. Disse tre spørsmålene er derfor de viktigste i fremstillingen av Luther og Wesley.

Videre er det nyttig å vite hvordan man blir en av de som helliggjøres, og hvordan mennesket havnet i den tilstanden mennesket er i uten helliggjørelsen. Derfor vil jeg kort svare på hva Luther og Wesley tenker om ting som frelestilegnelse og rettferdiggjørelse, og syndefallet og arvesynd. Dette er nødvendig for å forstå deres syn på helliggjørelse, og begrunnelsen for de negative menneskesynene deres. Med negativt menneskesyn mener jeg ikke at mennesket ikke har en uendelig verdi, men at synden som bor i mennesket gjør viljen fanget, og fordervet.

3.1 Luther

Biografi

Martin Luther ble født 10. november 1483 i Tyskland, og døde i 1546. I 1501 flyttet han til Erfurt for å studere juss etter farens ønske. Luther fullførte grunnleggende utdanning, og magistereksamen der han utmerket seg blant de andre kandidatene. Han startet jusstudiet i 1505, men gikk der bare i noen måneder. Luther ble utsatt for et tordenvær, og et lynnedslag som slo ned like ved han. Luther blir redd, og lover Gud å bli munk dersom han overlever hendelsen. Fjorten dager senere ber han om å få bli en del av Augustinerklosteret i Erfurt. Faren som hadde investert mye penger i Luthers utdanning, og familiens fremtidige status blir sint. Tordenværet, det at juss aldri var Luthers, men farens valg, og at Luther en stund hadde stridd med religiøse og eksistensielle spørsmål, er alle grunner til at Luther blir munk. Luthers talent til, og tidligere erfaring med academia, gjør at han fortsetter med academia. I

1507 vigsles han til prest. Luther er lærer ved universitetet i Wittenberg som ble opprettet i 1502. Luther fortsetter teologistudier på doktorgradsnivå, og får tittel som Baccalaureus in Biblia i 1509, noe som kvalifiserer han til å undervise i bibelforståelse.

Luther strever med spørsmål knyttet til Guds rettferdighet, og frelse i møte med sine egne synder. Luther har en opplevelse nummer to som ofte kalles tårnopplevelsen. Dette hendte en gang mellom 1511, og 1519. Luther har forelest om romerbrevet, og etter tårnopplevelsen skifter Luther fra å forstå Guds rettferdighet som en rettferdighet som krever menneskene til regnskap for sine handlinger, til at Guds rettferdighet er noe Gud tilregner syndere, som gjør at de regnes som rettferdige på vegne av Kristus.

Med en ny forståelse av frelsen begynner Luther å ytre sin uro over det han opplever som vanlig kirkelig praksis. Først og fremst knyttet til hvordan bot praktiseres. Ved avlatshandel, og annen botspraksis kan mennesker kjøpe forfedre, og seg selv fri fra tid i skjærsilden. Dette bunner i at mennesker bidrar til å redde seg selv, og dette er i sentrum av Luthers kritikk mot kirken. (Næss, 2017, s. 21-49) Luther kritiserer også mange andre sider ved kirken. Som for eksempel pavedømmet, og monastikken.

I Wittenberg sies det at Luther henger opp 95 teser i 1517, og dette beskrives ofte som starten av reformasjonen. Tesene er ment som et grunnlag for diskusjon, og kirkelig reform. Luther reformerte ikke kirken, men hans virke resulterte i nye kirkelige retninger, som brøt med den katolske kirken. Luther er gjennom sitt liv på kant mot kirken, og i perioder i eksil, og i skjul.

Innledning og materiale

Analysen av Luthers syn på hva som er forskjellen mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres vil være todelt. I første del vil jeg undersøke hva som er de faktiske forskjellene mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres. Denne delen vil utgjøre Luther sitt svar på hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres. I andre vil jeg undersøke hvordan Luther mener at disse forskjellene oppstår, og hvor store forskjellene kan bli. Dette er relevant for å forstå de faktiske forskjellene.

De som helliggjøres er ifølge Luther de som tror, derfor vil jeg starte første del av analysen med å legge frem ulike aspekter ved tro i Luthers teologi. Deretter vil jeg fremstille Luthers

syn på hvilken tilstand mennesket er i før det tror, og hvordan mennesket har blitt slik. Deretter vil jeg redegjøre for hvordan de som helliggjøres er. Til slutt vil jeg sammenligne de som ikke helliggjøres, med de som helliggjøres, og gir en oppsummering på hva som er forskjellen mellom dem ifølge Luther.

I andre del av analysen vil jeg undersøke hva som ifølge Luther gjør at disse forskjellene oppstår. For Luther er det et viktig poeng av det er Den hellige ånd som virker helliggjørelsen hos de som helliggjøres. Jeg vil starte med å se på hvordan Den hellige ånd er involvert i prosessen. Jeg vil også forklare hvor store forskjellene kan bli ifølge Luther.

Luther sitt syn på helliggjørelse kommer til uttrykk i et svært bredt utvalg av ulike typer tekster som Luther har skrevet, og som er sentrale tekster på ulike måter. For å få en større bredde av Luthers forståelse har jeg valgt å bruke mange av disse. Dette er alt fra Luthers katekismer som mange Lutherske kirker i Norge har med i sine bekjennelsesskrifter, til skrifter som *Om de gode gjerninger*, og *Et kristenmenneskes frihet til Disputasjonen i Heidelberg*, og kapitler der i sentrale bibelkommentarer, og forelesninger som tar for seg helliggjørelsen, nemlig Luthers *Lectures on Romans*, og hans *store galaterbrevskommentar*. Til sekundærlitteratur bruker jeg Oswald Bayer sin bok *Living by Faith*, og Elmer L. Towns sin artikkel *Martin Luther on Sanctification*.

3.1.1 Hva er forskjellen?

Hvem er de som helliggjøres?

De som helliggjøres er ifølge Luther de som tror. Derfor vil jeg starte analysen med å se på hva tro er, hvordan troen oppstår, og hvordan den gjør at de troende helliggjøres. Hva tro ifølge Luther er kommer tydelig frem i hans skrift *Om de gode gjerninger* der han skriver «Å ikke ha andre guder enn Gud betyr å ha tiltro til han, og venter deg alt godt, nåde og velbehag av ham, det være i gjerninger eller lidelser, i liv eller død, i kjærlighet eller i smerte. Sette hele sin fortrøstning, tillit og tro til han alene, og ikke noen annen» (GG s. 29). Dette innebærer blant annet at man tror at Jesus har dødd, og stått opp igjen, og med det sonet for de troendes synd, og åpnet veien for fellesskap med seg. Det er også avgjørende at troen påvirker den troende, slik at gode gjerninger følger etter troen (GBK, Bd II, s. 244-245).

Man kommer ifølge Luther til tro ved å høre Ordet. Ved å høre hvordan man selv er skrøpelig, og ikke duger til noe på egenhånd blir man ydmyket, og ved å høre løftene som gis ved evangeliet, og forstå at redningen ligger i Kristus setter man sin tillitt til Kristus, og ikke til seg selv. Selve troen er også en gave, og gis av Den hellige ånd. Å komme til erkjennelsen av at man ikke strekker til, og å overgi seg til Kristus er ikke en fortjeneste som gjøres av den som kommer til tro selv, men Den hellige ånds gjerning, som leder den troende til denne erkjennelsen. Dermed blir heller ikke selve troen en gjerning, men en gave. I sitt skrift *Om de gode gjerninger* skriver Luther «Utvilsomt kommer troen ikke fra dine gjerninger eller din fortjeneste, men bare fra Kristus Jesus, lovet og gitt for intet» (GG, s. 41). Man kommer til tro ved at Gud vil at man skal komme til tro (RBK, s. 252).

Ved troen blir man gjort rettfærdig, og blir fri fra syndens skyld. Dette gjelder både arvesynden som mennesket har fra Adam, og også fortidige, og fremtidige synder man har begått. Denne rettfærdigheten har ikke den troende skyld i selv, men den blir gitt av Kristus, og tilregnet den troende. I Luthers *Store galaterbrevskommentar* skriver han: «For Kristus alene gjør meg rettfærdig på tross av mine onde gjerninger, og uten mine gode gjerninger» (GBK, Bd II, s. 229). Rettfærdiggjørelsen fører med seg at den frie viljen som tidligere har vært fengslet av synden blir gjort fri, slik at man forstår hva som er til glede for Gud, og til gagn for nesten.

For Luther er det de troende som utgjør de som helliggjøres. Den hellige ånd er virksom i de troende. Virkningen innebærer at Han skaper en relasjon med Gud i de troende, og gjør dem i stand til å utføre gode gjerninger. Gjerninger er avgjørende for troen. Ikke for å bli gjort rettfærdig, men for at troen skal være levende, og virksom. Osvald Bayer skriver «Derfor vil jeg at ordene «uten gjerninger» skal bli forstått på følgende måte: Ikke at den rettfærdige personen gjør ingenting, men at gjerningene hans ikke gjør han rettfærdig, men heller at rettfærdigheten han har fått skaper gjerninger» (Bayer, 2003, s. 22) Heller ikke de nye gode gjerningene er den rettfærdige sitt verk. Luther skriver i tese 27 *Disputasjonen i Heidelberg*: «For når Kristus bor i oss gjennom troen, beveger han oss samtidig til gode gjerninger gjennom den levende troen på hans gjerninger. De gjerningene han utøver, er oppfyllelser av Guds bud, og gjennom troen blir de gitt til oss; slik at vi, når vi betrakter dem, blir drevet til å etterligne dem» (DH, 1979, s. 293-294).

Hvordan er de som ikke helliggjøres?

Man kan si at Luther oppsummerer de som ikke helliggjøres med fire stikkord: egenvilje, egoisme, stolthet og begjær. Luther lever i en tid der kirken ifølge han lærer at mennesket selv bidrar til frellestilegnelsen, og i reformasjonen er en av Luthers viktigste anliggender å kjempe mot dette. For Luther handler frelsen kun om tro og nåde. Når Luther snakker om de som ikke helliggjøres, gir det derfor mening at han hovedsakelig adresserer de som tror de kan gjøre seg fortjent til frelsen, mer enn de som ikke kaller seg kristne. Herav stikkordene, egenvilje og stolthet. Luther veksler mellom å bruke begrepet «de fromme» med ironisk undertone rettet mot de som mener de gjør seg fortjent til frelsen, og «de fromme» med en seriøs undertone. Fra nå av vil jeg bruke begrepet «de fromme» i hermetegn på de som mener de kan gjøre seg fortjent til frelsen.

«De fromme» vil gjerne bruke sin egen vilje til å gjøre seg fortjent til frelse. Det største problemet med dette er at viljen er trellbundet. Mennesket har fri vilje til å velge godt eller ondt, men viljen er etter syndefallet trellbundet, og fanget av synden slik at man alltid velger det onde. I *Disputasjonen i Heidelberg* skriver Luther «viljen er fanget og trellbundet av synden; ikke slik at den er tilintetgjort, men slik at den ikke er fri – unntatt til det onde» (DH, 1979, s. 287) Dette gjelder til og med når man utfører gjerninger som tilsynelatende er gode. Luther skriver videre at «Menneskenes gjerninger er vakre å se til utvendig, men innvendig er de avskyelige» (DH, 1979, s. 283). Luther går så langt som til å si at det ikke er noe som er farligere enn vår fornuft og vilje (GG, s. 94-95). Gjerninger gjort av menneskets egen vilje er onde selv om de ser gode ut, fordi de alltid vil bli gjort med en egoistisk baktanke. «den vet kun hva som er godt for seg selv, eller hva som ærer eller er nyttig for seg selv, men ikke hva som er godt for Gud og andre» (RBK, s.218). Gjerningene søker vedkommende sitt eget.

Luthers kritikk mot «de fromme» dreier seg i stor grad om at de har et forvrengt bilde av hva som er godt. For Luther er alle gjerninger gode dersom gjerningen søker å glede Gud. Selv om dette kun dreier seg om å plukke opp et halmstrå (GG, s. 22). Luthers bilde av «de fromme» ligner på Jesu beskrivelse av fariseerne. «De fromme» er ifølge Luther kun opptatt av «pomp, prakt og mengde» (GG, s. 32). Det gode for dem dreier seg om å utføre kirkelige handlinger for syns skyld. De faster for fasten sin egen skyld osv. Luther er opptatt av alt det daglige, og at det daglige skal gjøres med et ønske om å glede Gud.

Luthers beskrivelse av hvordan de som ikke helliggjøres er, gjelder ikke kun «de fromme», men også alle som ikke hører til den kristne troen. Den trellbundede viljen, egenviljen, egoismen, stoltheten og begjæret karakteriserer alle som ikke helliggjøres. Alle lever etter syndefallet, og er fanget av synden. Ingen utfører virkelig gode handlinger som ikke har egoistiske baktanker. Ingen gjør noe som ikke søker sitt eget, og som de selv vil.

I Luthers forklaring av den sjette bønningen i vår far (Og led oss ikke inn i fristelse), i Luthers store katekisme skriver Luther en lang liste over hva menneskers begjær innebærer. Jeg vil liste noe av hva begjæret ifølge Luther innebærer. Kjødets lyster: «utukt, dovenskap, fråtseri, drikk, gjerrighet, og bedrageri, og svik overfor nesten». Verdens fristelser: «hat og misunnelse, fiendskap, vold og urett, utroskap, hevngjerrighet, forbannelser, utskjelling, baktalelse, overmot og stolthet ... lyst til luksus, ære, ros og makt.» Til slutt finnes djevelens fristelser. Djevelen frister i ting som har med samvittigheten og det åndelige å gjøre. Han prøver å lede til vantro, til å spotte Gud, og bort fra troen, håpet og kjærligheten. Alt dette er fristelser som også er gjeldende for de som helliggjøres, men de som ikke helliggjøres er ikke i stand til å stå imot disse fristelsene, og blir derfor i særlig grad beskrivende for hvordan de er. (LSK, 2000, s. 362-363).

Hvordan er de som helliggjøres?

De som helliggjøres har blitt frigjort fra syndens fangenskap, og er i stand til å utføre gode gjerninger. Den troende regnes som rettferdig på grunn av Jesus. Luther kaller det for fremmed rettferdighet. For Luther er det et poeng at en som er god, gjør gode gjerninger. Et godt tre produserer god frukt, og et dårlig tre produserer dårlig frukt (RBK, s. 228). At gode gjerninger ikke gjør en mann god, men at en god mann gjør gode gjerninger (KF, s. 41). De som helliggjøres er ikke god, eller et godt tre selv, men Gud som er god, bor i, og er virksom i den troende. Derfor er de som helliggjøres i stand til å utføre gode gjerninger. Selv om den kristne er i stand til å utføre gode gjerninger, er det fortsatt et poeng for Luther at det gamle mennesket som fortsatt bor, og lever i den kristne, og skitner til selv de gode gjerningene. Gode gjerninger er ikke gode i den forstand at de ikke fremdeles er synder. I *Disputasjonen i Heidelberg* forklarer Luther dette med et bilde av en tømmermann. Han sier at selv om Han som bruker øksen er en dyktig tømmermann vil en taggete øks fortsatt lage ujevne kutt (DH, 1979, s. 285). Tømmermannen er i dette tilfellet Gud, mennesket er den taggete øksen, og kuttene er gjerningene.

De som helliggjøres vil gjennom hele livet kjenne på fristelser, og selv om han lykkes med å motstå i dag, vil han alltid kunne falle i morgen. Fristelsene blir ikke nødvendigvis mindre, eller færre, men de endrer seg gjennom livet. De som er unge kjemper mot kjødets fristelser, og de som er eldre fristes av verdens fristelser. De som er modne i troen fristes særlig av åndelige, og djevelens fristelser (LSK, 2000, s. 362-363).

Videre er det viktig for Luther at troen i seg selv må øves og styrkes, og at relasjonen til Gud blir tettere, og dypere, gjennom livet. Den kristne må la Ordet og Kristus få større plass i livet, og det må føre til forandring (KF, s. 16). Om samspillet mellom det at fristelsene fortsatt er farlige, og gjeldene, og at troen må økes og styrkes skiver Luther i *Et kristenmenneskes frihet* at imens man fortsatt lever i legemet på jorden, og blant andre mennesker, må man ikke gå ledig. Luther er svært kritisk til «de fromme» som faster for syns, og gjerningens egen skyld, men han er samtidig veldig tydelig på at faste er blant de tingene man må gjøre for å kjempe mot fristelser, og for å holde seg ydmyk og lydig. Andre ting som er viktig er våking, arbeid, og selvdisiplin. Når man går ledig, gir man anledning for begjæret til å ta overhånd. Gode gjerninger i seg selv en måte å holde styr på kjødet, men gjerningene er ikke det egentlig gode. Gjerningene utføres kun for at de skal være til glede for Gud, og skal ikke ha noen annen motivasjon en dette (KF, s. 41). Luther oppsummerer dette i *Et kristenmenneskes frihet* «Altså, et kristent menneske, som lever i denne tillit til Gud, han kjenner alle ting, formår alle ting, våger å gjøre alle ting som bør gjøres. Og han gjør alt med glede og i frihet. Ikke for å samle mange gode fortjenester og gjerninger, men det er en lyst for ham således å behage Gud, å tjene Gud i renhet, uten tanke på lønn, tilfreds med at det er til Gud velbehag» (KF, s. 25).

Det er ikke bare fristelsene i seg selv de som helliggjøres fortsatt er utsett for, men de som helliggjøres er også utsatt for å la fristelsene føre til gjerning, og synde. Det er forskjell å på den ene siden falle i synd, på grunn av menneskelig svakhet, og avsky synden, og på den andre side å synde med overlegg. Luther bruker David som eksempel på en som falt, men av svakhet, og som i etterkant «gikk i seg selv» når de ble konfrontert med synden (GBK, Bd II, s. 305-306). Ved den fremmede rettferdigheten har den troende en stor fordel i møte med synd over en som ikke tror. Nemlig at synd som de troende gjør, tilgis, men synd som ikke-troende gjør tilgis ikke. I sin *Store galaterbrevskommentar* skriver Luther at «Den, som tror, har den samme og like stor synd som den vantro. Dog tilskrives synden den troende og tilregnes ikke; men hos den vantro blir den værende og tilregnes ham» (GBK, Bd II, s. 300). Det betyr ikke

at den troende skal bli likegyldig til å begå synd, da begås den med overlegg, og uten anger. Luther skriver videre at «De kristne skal altså strebe etter å unngå kjødets gjerninger; dets begjær kan de ikke unngå» (GBK, Bd II, s. 311).

Troen er virksom ved kjærlighet. Heller ikke dette betyr at gjerninger rettferdiggjør. Det er ikke kjærligheten som er virksom, men troen er virksom. Kjærligheten følger fra troen, og brukes som verktøy hvor å vite hvordan troen skal være virksom, og vite hva den skal gjøre. Troen skal ha betydning for det kristne livet, og man skal være travelt opptatt med å gjøre gode gjerninger til behag for Gud, med veiledning fra kjærligheten. Luther mener at troen ikke er ekte, eller levende dersom ikke gjerningene følger fra troen. Luther avviser i sin *Store galaterbrevskommentar* både det han kaller høyre grøft, og det han kaller venstre grøft. På den ene siden det at man tenker at man skal gjøre seg fortjent til frelsen, og på den andre siden det at man i visshet om at man ikke trenger gjerninger, blir late, og gjøre bare det man har lyst til (GBK, Bd II, s. 242-245).

Hva skal man da ha som rettesnor for de gode gjerningene? Her er Luther litt delt. I hans *Store galaterbrevskommentar* gjør han et poeng utav den gylne regel, og viser til at man skal tenke over hvordan elsker en selv. Han sier også at man ikke trenger en bok til å fortelle hva som er rett og godt, fordi man har loven i hjerte. (GBK, Bd II, s. 278). I *Om de gode gjerninger* legger Luther vekt på at det ikke finnes gode gjerninger utenom de gud har budt, og ingen synd utenom det Gud har forbudt. Derfor trenger man kun å kunne hans bud, for å gjøre godt. Det gir mening at Luther sier dette her i innledningen til et skrift, der han går gjennom de 10 bud, og forklarer hva alle budene betyr. (GG, s. 19) Her sier han også at gjerninger er gode uansett hvor små de er, dersom de tar sikte på å være til glede for Gud. (GG, s. 25) Dette er ikke motsetninger. Luther mener at man har loven skrevet i hjerte, og derfor i utgangspunktet ikke trenger en bok for å vite hva som er godt. Det betyr ikke at det er noe galt med loven som fremstilles i Skriften. Da den troende sin vilje fortsatt preges av det gamle menneske, og på mange måter er forvrengt, må den troende gå til Skriften for korrigering.

På tross av at synden fortsatt bor, og herjer i den troende, understreker Luther at den som helliggjøres blitt en ny skapning, og at dette utgjør en reell forskjell. Den nye skapningen er et verk av Den hellige ånd, og er virksom ved Den hellige ånd. Det dreier seg ikke om forstillelse, eller bare en ytre skikkelse, men om noe virkelig. Her fødes virkelig et annet

sinnelag, og en annen dømmekraft, nemlig åndelig, så man avskyr, hva man før satte høyt (GBK, Bd II, s. 377-379).

Hva er forskjellen?

De som ikke helliggjøres er fanget av synden, og viljen deres er trellbundet. De er kun frie til å følge kjødets vilje. Selv de tilsynelatende gode gjerningene de gjør er avskyelige, fordi de på et eller annet nivå gjøres med en egoistisk baktanke.

For alle mennesker gjelder det at man står overfor svært mange fristelser. Forskjellen mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres i møte med fristelsene, er at de som ikke helliggjøres ikke vet hva som er godt, og lar seg begjære uten dårlig samvittighet. De som helliggjøres vet hva som er godt, og står imot fristelsene. De gangene de som helliggjøres likevel lar begjæret ta overhånd skammer de seg, omvender seg, og vender seg til Gud, for å be om tilgivelse. Syndene som utføres av de som ikke helliggjøres fører til død. Syndene til de som helliggjøres blir tilgitt.

De som helliggjøres har blitt omsluttet av rettferdighet for Kristi skyld, og har blitt gjort i stand til å utføre gode gjerninger. De kjenner Gud, og vet hva som er til glede for Han, og til gagn og tjeneste for sin neste. De som helliggjøres har fått et nytt sinnelag, visdom og drivkraft ved Den hellige ånd slik at de ønsker, og er i stand til å handle etter det de vet er godt. Samtidig er livet fortsatt for de troende fullt av fristelser og de står alltid i fare for å la begjæret ta overhånd. Selv om en troende står i dag, kan den falle i morgen.

3.1.2 Hvor stor kan forskjellen bli, og hvordan oppstår den?

Hvordan oppstår forskjellene mellom de som ikke helliggjøres, og de som helliggjøres?

De som ikke helliggjøres forblir statiske i sin relasjon til Gud, og i sin etiske livsførsel, i den forstand at de tilsynelatende gode gjerningene de gjør egentlig er avskyelige, og syndige, og søker vedkommende sitt eget.

Slik er det ikke med de som helliggjøres. Helliggjørelsen innebærer vekst, og utvikling. Det aller viktigste man kan si om Luther sitt syn på hvordan forskjellene oppstår, om hvordan

veksten forekommer, er at det er Gud som helliggjør, uten menneskers fortjeneste, akkurat slik det er med rettferdiggjørelsen. Towns skriver «Helliggjørelse kommer ved tro. På samme måte som Luther lærte at mennesket rettferdiggjøres ved tro, uten menneskers gjerninger, lærer han også at helliggjørelsen er Guds verk, uten menneskers gjerninger» (Towns, 1969, s. 117). Når Luther mener at helliggjørelsen er Guds verk, snakker han hovedsakelig om Den hellige ånd, som er Guds nærvær på jorden, og i den troende. Å bli ledet av Guds Ånd betyr å frivillig, raskt og gledelig la kjødet og det gamle mennesket dø, til fordel for ønske om å være til glede for Gud. Det innebærer å ikke være redd for døden, straff, og om å gi slipp på verdens gleder. (RBK, s. 230).

Luther sier at de troende må vandre i Ånden. Å vandre i Ånden betyr blant annet at når man kjenner at begjæret og fristelsene kommer, så vender man seg til Den hellige ånd som kjemper mot kjødets lyster, og hjelper de troende til å stå mot begjæret. Dette klarer ikke mennesket av egen kraft. Den hellige ånd leder mennesket, og lærer det hva som er rett og godt, og videre hjelper Ånden den kristne med å gå på den rette stien, og øve troen til å lystre Åndens vilje. I Luthers *Store galaterbrevskommentar* skriver han «Gud har gitt anledning til strid og kamp inne i legemet deres. For Ånden kjemper mot kjødet, og omvendt kjødet kjemper mot ånden» (GBK, Bd II, s. 288), og videre «Dere kan heller ikke gjøre mer enn å under Åndens ledelse stå imot høvdingen, kjødet» (GBK, Bd II, s. 288).

Det viktigste er altså at også når det kommer til helliggjørelsen, er det Gud som er virksom i den troende, uten den troendes egen innsats. Det betyr ikke at den troende kan bli doven. Den troende må ikke gå ledig. Når den troende ikke går ledig er også dette Guds gjerning i den troende, men det er samtidig en formaning til den troende selv. Man vil alltid ha en opplevelse av at man selv gjør gode gjerninger, selv om det i virkeligheten er Ånden som virker gjerningene. (GG, s. 94-95).

Hvor stor kan forskjellen bli mellom de som ikke helliggjøres, og de som helliggjøres?

I *Et kristenmenneskes frihet* gjør Luther det helt tydelig at det «Her på jorden er det bare en begynnelse og vekst, som blir fullendt først i den hinsidige verden» (KF, s. 38). I hans *Store galaterbrevskommentar* snakker han om at det er ingen på jorden som elsker Gud slik som loven krever, men at man skal være fullkomne i det kommende livet (GBK, Bd II, s. 286). På

denne siden av livet er det altså tydelige begrensinger i hvor langt det er mulig å bli helliggjort. Hvor langt er det da mulig å komme? Det vil jeg svare på nå.

Luther er tydelig på at det gamle mennesket forstatt lever i den troende. Selv om arvesyndens skyld har blitt tatt bort, og synden ikke lenger tilregnes den troende, må den troende likevel alltid kjempe mot det gamle mennesket som bor i kroppen, side om side med, men samtidig undertrykt av Den hellige ånd. Bayer sier i et sitat inspirert av artikkel VI om lovens tredje bruk i konkordieformelen «For «den gamle Adam ... klamrer seg fortsatt til» den kristne. Denne gamle Adam er et enkelt, kranglete, «utemmet og gjenstridig esel» som alltid fører krig mot vår nye natur» (Bayer, 2003, s. 67-68)! Han sier at da det gjelder det gamle mennesket, er det ikke noen reell forskjell mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres, i den forstand at den troende ikke er uten gamle Adam. Men Bayer sier også videre at det er forskjell likevel. Troen gjør ikke at man slipper unna gamle Adams grep, men troen er motet til å holde ut mot gamle Adam, og rope til Gud om hjelp (Bayer, 2003, s. 77).

I *Luthers store katekisme* sier Luther at ingen må tenke at de vil nå et punkt der man ikke trenger tilgivelse. Uten at Gud fortsetter å tilgi, vil de troende gå fortapt, og selv om man har fått tilgivelse, og har god grunn til å ha god samvittighet på grunn av Kristus, så er likevel livet slik at man kan stå i dag, og falle i morgen. (LSK, 2000, s. 361-362).

Towns sier at helliggjørelsen er en daglig prosess med to sider. Den ene er kampen mot kjødet, men den andre er Den hellige ånds gjerning i oss. Helliggjørelsen har tross syndens fortsatte nærvær, en positiv side i den troende. Luther sier også selv i *Luthers store katekisme* at Den hellige ånd forsetter å skape vekst i den troende, og virke i den troende ved Ordet, og gir tilgivelse hver dag. Den daglige omvendelsen virker til å være en viktig side ved helliggjørelsen for Luther. (LSK, 2000, s. 439-350) Luther skriver i forklarelsen til tredje trosartikkel i *Luthers store katekisme* «Helligheten er begynt og vokser daglig» (LSK, 2000, s. 349).

Den troende har ved Den hellige ånds evne til å stå mot kjødets begjær, og kan i ethvert tilfelle stå imot, men man vil falle mange ganger, da er det viktig at man hver gang ber om tilgivelse, og omvender seg. Derfor er det daglige så viktig. Hver dag er en mulighet til å være til glede for Gud, men hver dag er også en mulighet til å mislykkes.

Oppsummering

De som ikke helliggjøres kan leve et tilsynelatende godt liv, men fordi de ikke-troende styres av sin egen trellbunde vilje, vil de tilsynelatende gode gjerninger virkelig søke vedkommende sitt eget. De som helliggjøres vet hva som er til glede for Gud, og til gagn for sin neste. De ønsker leve etter Guds vilje, og avskyr det syndige i seg. De vandrer i Ånden hver dag, og Den hellige ånd kjemper mot kjødet, og står imot dets begjær mer og mer. De som helliggjøres utsettes for like mange, og like reelle fristelser som de som ikke helliggjøres. Forskjellen er at de som helliggjøres er ved Den hellige ånd i stand til å avstå i hvert enkelt tilfelle, men er samtidig utsatt for å la fristelsen føre til gjerning i hvert enkelt tilfelle. Livene til en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres fra utsiden se veldig like ut da de som ikke helliggjøres også utfører handlinger som er tilsynelatende gode. I teorien kan derfor handlingene som gjøres i løpet av en dag være helt like for en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres, men utført med en egoistisk baktanke hos den ene, og ut av kjærlighet hos den andre. Forskjellen har altså stort potensiale ved at den troende i teorien kan stå imot fristelsene hver gang, men samtidig blir forskjellen i praksis veldig relativ. Livene kan også fra utsiden se veldig like ut. Den største forskjellen ligger derfor i relasjon til Gud, heller enn i hvilke gjerninger som utføres.

3.2 Wesley

Biografi

John Wesley ble født 28. juni 1703 i England, og døde i 1791. Hans far var prest i Church of England, og moren var hjemme med barna, og gav dem en streng oppdragelse. I 1720 studerer Wesley ved universitetet i Oxford. Lesing av Jeremy Taylor, à Kempis og William Law får stor betydning for Wesley sin forståelse av målet med troen: helliggjørelse, og å elske Gud, og mennesker. I 1726 underviste Wesley ved Oxford, i 1727 fullfører han den akademiske graden «Master of Arts», og i 1728 blir Wesley ordinert til prest.

Wesley jobber i en kort periode som menighetsprest der faren var blitt syk, og da han kom tilbake til Oxford hadde John Wesley sin bror, Charles Wesley, startet en gruppe som kaltes «Holy Club». John Wesley ble medlem, og etter hvert også leder for gruppen. I tråd med

pietismen som gjør seg gjeldene på denne tiden, hadde gruppen som mål å leve et hellig liv, med et organisert fromhetsliv. Gruppen kalles etter hvert metodister.

I 1734 ville Wesleys far at John skulle overta prestetjenesten i kirken der han selv var prest, men John vil ikke. I 1735 reiser Wesley til Georgia i som misjonær. I båten til Amerika var det også Herrnhutere. Det kom en storm, og Wesley opplevde herrnhuterne som fryktløse, i motsetning til seg selv som var svært redd. Wesley anså redselen som et tegn på at han ikke hadde rett tro og tillit til Gud. Wesley opplevde oppholdet i Oxford som mislykket, og returnerte til England i desember 1737. I England møter Wesley Peter Bøler, en herrhut som lærte han at frelsen tas imot ved tro, uten gjerninger.

I 1738 på et møte har Wesley en opplevelse som senere har blitt kalt «Aldersgate-opplevelsen» Luthers fortale til Romerbrevet leses, og Wesley kjenner at hjerte hans blir varmt, og Wesley tar til seg budskapet om at man blir frelst ved tro, uten gjerninger. Opplevelsen får varig betydning for hans teologi. Før Aldergate-opplevelsen har Wesley på lært at man må bli fortjent til frelsen.

Wesley ønsker selv at den metodistiske bevegelsen skulle bli en fornyelse av den anglikanske kirken, men får ikke støtte for sine meninger. Wesley utdanner lekpredikanter, og metodismen blir etter hvert en egen bevegelse som bryter med kirken. (Augensen, 2012, s. 8-15)

Wesley sin teologi er ifølge Lindström preget av vekt på erfaring. Lindström sier at Wesley på denne måten er en motpol i en tid der rasjonalisme og deisme står sterkt. (Lindström, 1977, s. 2)

Innledning og materiale

Analysen av Wesley sitt syn på hva som er forskjellen mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres vil være todelt. I første del vil jeg undersøke hva som ifølge Wesley er de faktiske forskjellene mellom dem. Dette vil utgjøre Wesley sitt svar på oppgavens forskningsspørsmål. Andre del av analysen vil undersøke hvordan Wesley mener at disse forskjellene oppstår, og hvor store de kan bli.

Til første del av analysen er det nødvendig å først avgjøre hvem de som helliggjøres er. For Wesley er svaret kort sagt at de som helliggjøres, er de som tror. Derfor vil jeg starte analysen med å undersøke Wesley sine svar på ulike spørsmål knyttet til tro. Deretter vil jeg gjøre rede for hvordan menneskers tilstand er før de tror ifølge Wesley. Da de som ikke tror, også ifølge Wesley utgjør dem som ikke helliggjøres vil dette utgjøre Wesley sitt svar på hvordan de som ikke helliggjøres er. Deretter vil jeg redegjøre for hvordan de som helliggjøres ifølge Wesley er, og hvordan de som har blitt gjort fullkomne er. Til slutt vil jeg gi en kort beskrivelse av hva som ifølge Wesley er forskjellen mellom dem.

I andre del av analysen vil jeg undersøke hva som ifølge Wesley gjør at disse forskjellene oppstår. Deretter vil jeg analysere hvor store forskjellene kan bli ifølge Wesley, for å kunne tydeliggjøre hva som er forskjellen mellom de som ikke helliggjøres, og de som helliggjøres. Wesley mener at de som tror, ikke kan begå ytre synd. Til slutt i analysen av Wesley vil jeg derfor også undersøke hvordan det fungerer når troende likevel begår ytre synd.

Wesley skrev som sagt aldri noen sammenhengende systematisk teologi, men han har likevel gitt viktige bidrag til forståelsen av forutgående nåde, rettferdiggjort av nåde, ved tro og til helliggjørelse. Wesley sine synspunkter kommer til uttrykk gjennom hans mange prekenene, og brev som har blitt skrevet ned, og jeg har derfor valgt å bruke et utvalg av disse prekenene som er spesielt relevant for hans forståelse av helliggjørelsen til analysen av Wesley. Videre skrev Wesley en bok som tydelig beskriver hva han mener med fullkommen helliggjørelse. Den heter *a Plain Account of Christian Perfection*, og er også sentral for helhetsforståelsen i min analyse av Wesley. Jeg henviser ikke ofte til denne, da temaene i boken ofte tas opp mer detaljert i prekenene, men den er svært viktig for helhetsforståelse og overblikk. Til sekundærlitteratur har jeg hovedsakelig fokusert på Harald Lindström sin bok *Wesley on Sanctification*, og kapittel 3 i *Frelsens veg* av Tore Meistad.

3.2.1 Hva er forskjellen?

Hvem er de som helliggjøres?

For å kunne gjøre rede for forskjellene mellom de som ikke helliggjøres, og de som helliggjøres er, er det nødvendig å først avgjøre hvem det som helliggjøres er. Det korte svaret på hvem de er ifølge Wesley, er de som tror.

Frelse i en smal betydning består hovedsakelig ifølge Wesley av rettferdiggjørelse, gjenfødelse, og helliggjørelse. I en videre betydning deler Wesley frelsen opp i flere deler utover dette. Frelsen i vid forstand starter med Guds forutgående nåde. Mennesket har etter syndefallet blitt fordervet, og er i kraft av seg selv ute av stand til å søke Gud. Dette løser Gud ved at Han gir alle mennesker forutgående nåde. Han gir alle mennesker mulighet til å forstå at de har falt, og at de er syndige. Han gir mennesker anlegg for ydmyke seg selv, til å forstå at de trenger Gud, og til å lengte etter Gud. Bevissthet, og naturlig lov knyttes også til den forutgående nåden, og deres funksjon er at de er midler til å søke Gud (Lindström, 1977, Kapittel 1). Et voksende behov for Gud utarter i tro. Hvilken tro? I preken 43: «The Scripture Way of Salvation» beskriver Wesley troen som et Gudommelig bevis, og overbevisning ikke bare over det Kristus gjorde, men at det gjelder meg, at Han elsker meg, og troen får betydning for hvordan jeg lever livet mitt (JWS, nr. 43, 1985, s. 161).

Ved troen blir mennesket rettferdiggjort. Tro er det eneste kriteriet man kan bli rettferdiggjort ved. Wesley sier selv: «tro er betingelsen, og den eneste betingelsen for rettferdiggjørelsen ... ikke noe menneske er rettferdiggjort før han tror; hvert menneske som tror er rettferdiggjort.» (JWS, nr. 43, 1985, s. 162). Wesley gjør med dette en innsats for å gjøre det så tydelig som mulig, og umulig å misforstå hva som må til for å bli rettferdiggjort.

På samme tid som, men av svært ulik karakter fra, rettferdiggjørelsen, blir man født på ny av Den hellige ånd, og blir Guds barn. Fra gjenfødelsen av starter den gradvise prosessen av helliggjørelse. Wesley beskriver samspillet mellom rettferdiggjørelsen og gjenfødelsen svært treffende i preken nummer 19 «The Great Privilege of Those That are Born Again»:

Men selv om rettferdiggjørelsen og den nye fødselen er uadskillelig i tid, er det likevel enkelt å skille dem fra hverandre ved å ikke være av samme, men av svært annerledes art. Rettferdiggjørelsen innebærer kun en relativ, den nye fødselen en ekte, endring ... Den ene tar bort skylden, den andre makten, fra synden. (JWS, nr. 19, s. 1984, s. 431-432).

Rettferdiggjørelsen innebærer altså at syndens skyld tas bort, og utgjør kun er relativ forskjell. Helliggjørelsen innebærer at syndens makt tas bort, slik at den troende er i stand til å elske Gud, og sin neste, og til å være virksom ved kjærlighet, heller enn å følge syndens vilje.

Hvordan er de som ikke helliggjøres?

Til beskrivelsen av menneskets tilstand før helliggjørelsen er Preken 45: «The New Birth» Sentral. Wesley beskriver mennesket som skapt i Guds bilde. Adam var udødelig, og hadde fri vilje. Han var skapt til å råde over jorden, og var full av nåde, rettferdighet og sannhet. Adam hadde med andre ord, forutsetninger til å leve et moralsk godt liv. Det var viktig for Gud at Adam skulle ha fri vilje, fordi man ikke egentlig lever et moralsk godt liv dersom det er det eneste man kan gjøre. Wesley sier derfor om Adam: «Derfor ble han skapt i stand til å stå, men likevel utsatt for å falle» (JWS, nr. 45, 1985, s. 189). Adam faller. Han vil ikke ha Gud til å råde over seg, men vil heller være sin egen herre. Adam søker nå glede i verden, og ved sine egne verk, heller enn hos Gud. Adams sjel dør som følge av at den blir separert fra Gud, og Gudbilledligheten forsvinner. Han mister kunnskapen han hadde om Gud, og vet ikke lenger hvem Han er. Uten kjennskap til Gud blir Adam ulykkelig, og i sin elendighet synker han til stolthet, egenvilje, og begjær. Som følge av dette, og på grunn av Adam er dette tilstanden mennesket er i, i dag. I kraft av seg selv er mennesket fordervet, ødelagt, følger verdens lyster, og er ute av stand til å søke Gud (JWS, nr. 45, 1985, s. 187 - 201).

Slik er de som ikke helliggjøres. De som ikke helliggjøres har kjærlighet for kun verden. De søker glede i det de selv evner å skape og utrette. De styres av stolthet, egenvilje, lyst og begjær. I kraft av seg selv er de også ute av stand til å vite hvem Gud er, ute av stand til å lengte etter Gud, og Hans vilje. Mennesket har likevel et fortrinn over Adam etter at han falt, da alle mennesker har mottatt Guds forutgående nåde, som gjør at også de som ikke helliggjøres kan ved hjelp av sin bevissthet, og visshet om den naturlige loven, søke Gud likevel. (Lindström, 1977, kapitel 1). Et viktig poeng for Wesley i for eksempel preken 40 «Christian Perfection» er at treet kjennes på frukten, og da blir det motsatte også sant. Treet avgjør hvilke frukter som kommer. Det onde en ikke-troende gjør, kommer fra hjerte, og fordi hjerte er ondt, kan det heller ikke komme noen andre frukter enn ondskap. Dette er et av Wesley sine viktige argument. Hvor skulle de gode fruktene ellers ha kommet fra dersom hjerte er totalt fordervet? Vi vil i det følgende se at det motsatte vil være viktig i Wesley sin argumentasjon for tilstanden, og fruktene hos de som har blitt født på ny (JWS, nr. 40, 1985, s. 99 – 121).

Hvordan er de som er nye i helliggjørelsesprosessen?

Hvordan er de som helliggjøres? De som helliggjøres har blitt rettferdiggjort, og har blitt født på ny av Den hellige ånd. Dermed er de som helliggjøres blitt fri fra syndens skyld.

Det viktigste som skjer ved gjenfødselen er at Gudbilledligheten til vedkommende gjenopprettes, og at vedkommende blir satt fri fra syndens makt. Der mennesket før var ute av stand til å produsere noe annet enn synd, er man ikke lenger fanget av synden. De gjenfødte kjenner Guds kjærlighet, og det fører til at de har kjærlighet for alle mennesker, og spesielt andre troende. Kjærligheten for verden blir erstattet med kjærlighet til Gud. Sammen med kjærlighet for verden, forsvinner også kjærlighet til nytelse, lyst, og penger. Stolthet blir drevet bort sammen med sinne og egenvilje. Wesley sier at et jordisk, sensuelt, og djevlesk sinn, blir erstattet med samme sinnelag som var i Kristus. Slik er alle som er født av ånden (JWS, Nr. 43, 1985, s. 157-158).

Selv om et menneske har blitt født på ny, blitt fornyet i Guds bilde, fått del i samme sinnelag som Kristus, og har blitt satt fri fra syndens makt er den kristne fortsatt begrenset av sin menneskelighet. Den kristne har fått makt, og vilje til å kontrollere handlingene sine til å samsvare med Guds vilje, men da den kristne fortsatt er et menneske som lever på jorden vil det falne menneskets iboende begrensinger, og tilbøyelighetene som følger fra disse begrensingene fortsatt være en utfordring for den kristne. Wesley skiller mellom indre og ytre synd. Ytre synd er synd i ord og handling. Ord og handling følger fra frie valg. De kan være mer eller mindre bevisste valg, men man kan ikke hevde at ord og handlinger, ikke springer fra ett fritt valg likevel. Denne typen synder er det ikke lenger mulig for en som har blitt født på ny å utøve. Et av Wesley sine hovedargument for å hevde dette er å stille spørsmål til hvor viljen bak slik synd skulle komme fra? Menneskets fordervede natur har blitt erstattet med Kristi sinnelag, og kjærlighet for alle mennesker. Indre synd skjer synd i tankene. Eksempler på indre synd er seksuelt begjær, eller lyst til å utøve vold. Indre synd er ikke et fritt valg om å si, eller gjøre noe på samme måte som ytre synd. Denne typen synder oppstår fortsatt, i de som helliggjøres. Denne typen synd kommer til å følge den troende gjennom livet, og er en konsekvens av svakhet, og begrensing som kommer med det å være et menneske. (JWS, Nr. 19, 1984, s.431-443).

Hvordan er de som blir gjort fullkomne?

Den videre prosessen av helliggjørelse handler om å dø mer og mer fra synd, få en tettere og dypere relasjon med Gud, og om å vokse i kjærlighet. Wesley sin teologi er mye preget av hans svært teleologiske tankegang. Mye dreier seg om mål og prosesser, og tankene hans knyttet til helliggjørelsen er ikke et unntak. Et viktig poeng for Wesley er at frelsen ikke bare er noe man venter på langt framme i tid, men noe som er svært aktuelt, og har stor betydning for livet allerede nå. Fullkommen helliggjørelse er frelsens ytterste mål. Både i dette livet, og etter at man dør. (Lindström, 1977, s. 129). Til nå har jeg beskrevet hvordan de som har blitt født på ny er, og som har begynt å helliggjøres. I det følgende vil jeg fokusere på hvordan de som har blitt gjort fullkomne er. Da differansen mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres, er størst mellom en ikke-troende, og en fullkommen, vil det også være her forskjellene blir tydeligst, og størst.

Wesley skriver mye om hva fullkommenhet betyr, og også om hva det ikke betyr. Det er vanlig blant de stedene Wesley skriver om kristen fullkommenhet at han gjør nettopp denne skjelningen, og forklarer både hva det vil si, og hva det ikke vil si. Jeg vil gjøre den samme skjelningen, og jeg begynner med hva kristen fullkommenhet ifølge Wesley betyr.

En av forskjellene blant de som har kommet et stykke i helliggjørelsen, og på de som har blitt fullkomne, er at det ikke lenger bare er syndens makt over den kristne som har blitt tatt bort, men også syndens rot. Der de troende som ikke enda har blitt fullkommen fortsatt er tilbøyelig til å utøve indre synd, har også dette blitt tatt bort etter at man har blitt fullkomment helliggjort. Å være fullstendig helliggjort innebærer at de fullkomnes vilje til enhver tid sammenfaller med Guds vilje, at hver eneste tanke de fullkomne har, hvert ord de sier, og hver ting de gjør aldri viker fra et ønske om å ære Gud (PACP, s. 10).

En frase Wesley ofte gjentar i beskrivelsen av fullkomne er en sitering av Matt 22,37 som er det første av det som kalles de to store budene, og som viser hvilken rolle loven har i Wesley sitt syn på fullkommenhet. Matt 23,37 sier «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand.» (matt 22,37) Wesley mener at hele den moralske loven er god, og er ment til følges i sin helhet. Videre mener at loven ikke er en oppramsing av påbud, og forbud, men at loven kan oppsummeres med et ord, kjærlighet. Han mener at en som følger loven er en som elsker Gud, og at en som elsker Gud, også følger loven. Troens

lov som er virksom i kjærlighet, er ment for at alle kristne skal strebe etter å følge den. Wesley sitt syn på loven oppsummeres i dette sitatet av Wesley fra preken nr. 76 «On Prefection»

Dette er summen av kristen fullkommenhet: det hele omfattes i det ene ordet, kjærlighet. Dens første gren er kjærligheten til Gud: og han som elsker Gud, elsker også sin bror, den er uadskillelig knyttet til den andre, «Du skal elske din neste som deg selv». Du skal elske alle mennesker slik som din egen sjel, slik som Kristus elsket oss. «På disse to budene hviler hele loven og profetene:» disse dekker hele den kristne fullkommenheten (JWS, Nr. 76, 1986, s. 74).

Å ha et «klart øye» er en annen frase som går igjen i disse tekstene. Denne frasen fungerer som enda en måte Wesley bruker å understreke hvor mye av fullkommenhet som handler om helhjertet overgivelse til Guds sak, og vilje. Å ha et klart øye betyr at en kun skal nyte og ha kjærlighet til andre ting, enn Gud selv, dersom det også dette tjener til Guds ære. Det gjelder om man sover, eller spiser og alle andre ting. Det er viktig å understreke at Wesley ikke anser denne overgivelsen til Guds vilje som noe den fullkomne må anstrenge seg for å opprettholde mot sin egen vilje, men at det hører med til det å være fullkommen at å leve helhjertet for Guds ære virkelig er det eneste den fullkomne ønsker, og lengter etter å gjøre. At den fullkomnes vilje, og Guds vilje smelter sammen (JWS, Nr. 17, 1984, s. 413-414).

En annen dimensjon ved det å være fullkomment helliggjort som sier noe mer konkret om hvordan de fullkomne er, er at de fullkomne har del i alle åndens frukter som vi finner dem forklart i galaterbrevet. Det vil si at de fullkomne har kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, ydmykhet og selvbeherskelse (JWS, Nr. 76, 1986, s. 71-87). Andre steder skriver Wesley om konkrete karaktertrekk hos den fullkomne gjennom omskrivninger av kjærlighetens vei fra 1. kor 13. Det å være fullkommen innebærer å ha fullkommen kjærlighet. Kjærlighetens vei beskriver derfor en som er fullkommen. Wesley sier at de fullkomne er overbærende, de tynges av verdens ondskap og lidelse, de ser hva Gud gjør, og underordner seg mot dette, de er vennlige, milde, og godartet, de misunner ikke, handler ikke forhastet, er ikke uhøflig, eller sint, de har integritet, de ser ikke ned på andre, de gleder seg over sannhet og andres glede, de fullkomnes kjærlighet utholder alt, tror alt, håper alt, og tåler alt (PACP, s. 41-42).

De fullkomne kan ikke snakke ondt mot sin neste, eller lyve for Gud og andre. De kan ikke si et eneste ondt ord, fordi kjærligheten holder munnen lukket. Men alt som er rent, godt og

rettferdig, det tenker, gjør og sier de fullkomne. Alt dette er ikke ting som de fullkomne bare streber etter, eller tar sikte på, men ting de faktisk oppnår (PACP, s. 8).

Jeg har nå beskrevet hva Wesley mener når han snakker om kristen fullkommenhet. Både på et mer generelt plan, og konkrete karaktertrekk de om er fullkomne kjennetegnes ved. Nå vil jeg beskrive hva Wesley ikke mener med kristen fullkommenhet.

Når Wesley beskriver på hvilke måter fullstendig helliggjorte ikke er fullkomne snakker han først og fremst om at de ikke har ubegrenset kunnskap. I beskrivelsen av menneskets tilstand før Adams fall, hører det til at menneskets kunnskap ikke var et svakt ledd. Med det mener jeg at selv om Adam ikke hadde ubegrenset kunnskap, var kunnskapen hans likevel skrudd sammen på en måte som gjorde at han ikke gjorde feil på bakgrunn av det han ikke visste. Slik er det ikke med menneskers kunnskap, etter Adam. Den begrensede kunnskapen man har nå, gjør at man kan gjøre feil vurderinger på bakgrunn av manglende, eller feil kunnskap. Dette kan for eksempel være at man undervurderer, eller overvurderer integriteten til noen man møter. Eller det kan hende at man sier noe som sårer noen, selv om intensjonen bak det man sa var god, eller at det kan hende at man tillater noe, i et forsøk på å vise kjærlighet, men at det i virkeligheten bidrar til å ødelegge noe. Wesley sier at feil mennesker gjør på bakgrunn av manglende, eller feil kunnskap, er like naturlig for mennesket som å puste. Da mennesket etter Adam mangler Adams forutsetninger, krever heller ikke Gud det samme av de som lever etter fallet. Adam var under en lov der han ikke hadde rom for å komme til kort i den typen feil, og de som lever etter fallet er under troens lov, som oppfylles ved kjærlighet. Kjærlighet har erstattet plassen til kravet om fullkommenhet uten feiltrinn (JWS, Nr. 40, 1985, s. 99 – 121).

Videre er det områder i livet der de fullkomne kommer til kort, men som ikke er av moralsk karakter. For eksempel å lære sakte, at noen har en fysisk svakere kropp, eller sykdom.

Til slutt sier Wesley at fullkommenhet heller ikke innebærer at fristelser opphører, men at fristelsene er av en annen karakter. Fristelser oppstår, men fester seg ikke, og fører aldri til handling. På samme måte var det da Jesus selv ble fristet. (JWS, Nr. 40, 1985, s. 99 – 121).

Wesley er klar over at det han sier er kontroversielt, og i tekstene der han snakker om kristen fullkommenhet er det derfor viktig for han å vise tydelig hvor han kommer fra. Han bruker ofte betydelige deler av disse tekstene på å forklare et utvalg bibeltekster. Han argumenterer for hvorfor noen tekster som brukes for å problematisere sitt eget syn ofte tolkes feil, og for hvordan han tolker andre tekster til å støtte sitt syn. For å få en forståelse av Wesley sin tankegang er det viktig å se på hvilke bibeltekster han baserer synene sine på, og hvordan han forklarer dem.

Forkynneren 7,20 sier «Det finnes ikke et rettferdig menneske på jorden som bare gjør godt og aldri synder!» Wesley argumenterer for at denne teksten kun gjelder for alle dem som levde før Kristus. Han sier at etter Kristus er man ikke lenger slaver, men sønner og døtre av Gud, og at de som er født av Gud ikke synder. Derfor må man ifølge Wesley bruke det nye testamentet når man argumenter for disse tingene.

Den neste bibelteksten er den som får størst fokus fra Wesley. Det er en forklaring av hvordan man bør forstå at Johannes i første Johannes brev på den ene siden skiver «De som er født av Gud, gjør ikke synd.» (3,9), eller «vi vet at hver den som er født av Gud, ikke synder.» (5,18), men på den andre siden også skriver «Sier vi at vi ikke har synd, da bedrar vi oss selv, og sannheten er ikke i oss.» (1,8), eller «Sier vi at vi ikke har syndet, gjør vi ham til en løgner, og hans ord er ikke i oss. (1,10). Dette er tilsynelatende motsetninger, men har ifølge Wesley en ganske enkel forklaring. 1,8 og 1,10 handler ikke om nåtiden, men om fortiden. Verset mellom dem (1,9) forklarer overgangen til 3,9 og 5,18. «Men dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og renses oss for all urett.» Slik forklarer Wesley at alle har syndet i fortiden, men ved Guds tilgivelse tilgis man for fortidig synd, og bevares fra fremtidig synd. Første Johannes brev er viktig for Wesley sin forståelse av syndløshet hos alle de som er født av Gud. Dette gjelder ytre synd. Indre synd er forbeholdt de som er sterke i Herren (JWS, Nr. 40, 1985, s. 99-124).

På lignende måte går Wesley gjennom flere andre bibeltekster som jeg ikke har mulighet til å gjøre rede for nå, med hensyn til ordbegrensning. Videre utover forklaring og tolkning av enkelte bibeltekster gir Wesley generelle svar på generelle innvendinger, eller kritikk. I preken 76 svarer Wesley på innvendinger han ofte møter blant kritikere.

Den første innvendingen er at det ikke finnes noen løfter i bibelen om at mennesker skal bli fullkomne. Til det sier Wesley at løfter også kan bli gitt i form av befalinger, og at det i bibelen er eksempler på at løfte om fullkommenhet har blitt gitt i form av befalinger om å være/bli fullkommen. Blant annet allerede nevnte Matt 22,37 «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte ...» Wesley sier at Gud ikke krever ting som er uoppnåelig, eller ting Han ikke har planer om å gi, og at slike befalinger derfor kan forstås som løfter. Wesley forstår også løftet om Åndens frukter fra Galaterbrevet, som et løfte om fullkommenhet.

Den andre innvendingen handler om man ikke har sett fullkomne mennesker. Til det svarer Wesley at Gud ikke holder tilbake på andre løfter, så hvorfor skulle Han da holde tilbake på et så stort løfte. Han sier at selv om mange nok sier løgnaktig, og tror feilaktig at de er fullkomne, er det likevel «ikke få» (JWS, Nr. 76, 1986, s. 78) som har blitt fullkomne.

Til slutt hevder kritikerne at de har aldri sett noen som passer til det de definerer som fullkommenhet. Til det svarer Wesley at de legger ting i det å være fullkommen som ikke skal være der. Ting som har blitt kommentert allerede, slik som at ingen er allvitende, eller har ikke-moralske svakheter (JWS, Nr. 76, 1986, s. 71-87).

Oppsummering

De som ikke helliggjøres er de som ikke tror.

De som ikke helliggjøres er fordervet. De kjenner ikke Gud, har ingen relasjon til Ham, og er i kraft av seg selv ikke i stand til å søke Han. Det som er i hjerte til de som ikke helliggjøres er ondt, og de her derfor i kraft av seg selv ikke i stand til å produsere noe annet enn ondskap. De som ikke helliggjøres er drevet av stolthet, egenvilje, lyst, og begjær. Kjærligheten deres er rettet mot verden, og det de selv er i stand til å utrette.

De som ikke helliggjøres har likevel fått Guds forutgående nåde. Ved den forutgående nåden kjenner de som ikke helliggjøres en voksende lengsel etter Gud, og de har fått midlene de trenger til å søke Gud.

De som helliggjøres har blitt født på ny av Den hellige ånd, har fått Gudbilledligheten gjenopprettet. De har fellesskap med, og relasjon til Gud. De elsker Gud, og derfor sin neste. De har blitt satt fri fra syndens makt. De begår ikke ytre synd, men er fortsatt utsatt for indre

synd. Et jordisk, sensuelt og djevlesk sinn har blitt erstattet med samme sinnelag som var i Kristus.

I helliggjørelsesprosessen dør man mer og mer fra synd, og lever mer og mer ved Kristus. Relasjonen til Gud blir stadig tettere, og dypere

Å være fullkommen betyr å ha fullkommen kjærlighet, og fullkommen intensjon. De fullkomne har et «klart øye», og oppfyller de to store budene, ved kjærlighet. De fullkomne har blitt satt fri fra syndens rot, og begår ikke lenger indre synd. De følger kjærlighetens vei, og har fått del i alle Åndens frukter.

De fullkomne har likevel menneskelige begrensninger. De har ikke ubegrenset kunnskap, og de fullkomne begår derfor feil på bakgrunn av manglende innsikt. De er ikke frie fra ikke-moralske begrensninger, eller fra fristelser.

3.2.2 Hvor stor kan forskjellen bli, og hvordan oppstår den?

Frelsesprosessen

Da forskjellene som oppstår avhenger av hvor man er i frelsesprosessen vil jeg gi en kort oppsummering av hvordan Wesley beskriver hele prosessen. De fleste trinnene i prosessen har jeg allerede forklart i forrige delkapittel. Derfor vil jeg i denne omgangen hovedsakelig nøye meg med en punktvis oversikt over de ulike trinnene, og rekkefølgen på dem. Et par steder vil stoppe litt opp. Første trinn i frelsesprosessen er forutgående nåde. Gud utstyrrer alle mennesker med et voksende behov for Gud, og evne til å søke Gud. Neste steg er overbevisende nåde. Ved den overbevisende nåden begynner mennesket å forstå sin skyld, og angrer. Forutgående- og overbevisende nåde gjør at mennesket kan velge å komme til tro på Kristus. Ved troen blir mennesket rettferdiggjort, tilgitt for syndens skyld, og samtidig født på ny av Den hellige ånd, fornyet i Guds bilde, og satt fri fra syndens makt. Herfra starter helliggjørelsesprosessen. Dersom man forblir lydige i troen fører det til vekst i helliggjørelse. Den kristne dør mer og mer fra synd, og får en tettere og dypere relasjon til Gud. På et tidspunkt kan Gud velsigne den troende med fullstendig helliggjørelse, kristen fullkommenhet. Relasjonen til Gud blir enda tettere, og dypere, og syndens rot blir også tatt bort. Fra dette punktet fortsetter man å få en tettere, og dypere relasjon til Gud. Når en som

har blitt født på ny dør kommer man til himmelen der man i Guds nærvær fortsetter helliggjørelsesprosessen, dersom man ikke allerede har blitt fullstendig helliggjort. Etter at man har blitt fullstendig helliggjort i døden skjer den endelige frelsen. Man blir forenet med Gud, relasjonen blir enda tettere og dypere, og relasjonen utvikles i evighet. (Lindström, 1977, s. 105-125)

Hvordan oppstår forskjellene mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres, og hvor store kan de bli?

Vi har nå gjort rede for de ulike trinnene, videre vil jeg vise hvordan utviklingen i helliggjørelse oppstår. For å svare på dette krever det at jeg balanserer flere svar fra preken 43 «The scripture Way of Salvation». Det viktigste finner vi i forlengelsen av et sitat jeg allerede har brukt, om at tro er den eneste betingelsen for rettferdiggjørelsen. I forlengelsen av dette skriver Wesley «Tro er betingelsen, og den eneste betingelsen for helliggjørelsen ... ikke noe menneske er helliggjort før han tror; hvert menneske som tror er helliggjort» (JWS, Nr. 43, 1985, s. 163-164). Utover dette er gjerninger kun nødvendig, i tilfellene der man har mulighet til å utøve dem. Wesley bruker røveren på korset som et eksempel på noen som ikke hadde noen mulighet til å utføre gjerninger. Å bli i troen vil nødvendigvis medføre frukter, og gjerninger er derfor nødvendige, og avgjørende i forlengelsen av tro. Gjeringene det er snakk om er først og fremst fromhetsgjerninger som bønn, motta nattverd, fordype seg i skriften, og å bruke faste som middel til å avstå fra fristelser. Deretter de nådehandlingene Jesus i Matteus 25 sier at man skal gjøre mot Hans minste, og dermed også mot Han. Mate de sultne, kle de nakne, besøke de som er i fengsel osv. Wesley avslutter avsnittet med å si at «På denne måten har Gud satt sine barn til å vente på endelig frelse» (JWS, Nr. 43, 1985, s. 166).

Wesley mener at for å vokse i helliggjørelse har mennesket ansvar for å vandre i disse gjerningene, og selv ønske å vokse i helliggjørelse. Selve det å bli gjort fullkommen er en velsignelse Gud gir til den troende på samme måte som med rettferdiggjørelsen, og gjenfødelsen. Samtidig er mennesket selv ansvarlig for å sette seg, og forbli i en posisjon som gjør Gud villig til å gi denne velsignelsen. Gud gir ikke denne velsignelsen til de som ikke lengter etter den. (JWS, Nr. 43, 1985, s. 155-169).

Avhengighet av Kristus i møte med menneskelig syndfrihet

Dersom en kristen har fått muligheten til å leve et fullkomment liv, hvorfor trenger man da Jesus? Selv om de fullkomne aldri synder er det fortsatt kun troens lov, som er virksom ved kjærlighet som oppfylles. En relativ lov. Den absolutte loven som ikke tar hensyn til menneskelig svakheter oppfylles ikke. Wesley mener at dersom det ikke hadde vært for forsoningen, ville feil på bakgrunn av manglene innsikt, og menneskelig svakhet ført dem til fortapelse. Et annet viktig poeng knyttet til Jesu nødvendighet er at frelsen, og alt som følger med den er en velsignelse som gis i hvert øyeblikk. Troende er grenene på Jesus som er treet. Velsignelsene gis kun så lenge den kristne er koblet til Jesus. De som har blitt fullkomne står ikke i fare for å tro at de ikke lenger trenger Jesus, men blir tvert om mer ydmyke, og har større forståelse for avhengigheten av Jesus (Lindström, 1977, s. 150-154).

Når de som helliggjøres begår synd

Som vi har sett gjennom hele kapitlet står Wesley fast på at de som har blitt født på ny ikke begår ytre synd, og aldri blir pålagt å bære noe over evne. På tross av det innrømmer Wesley at mennesker man tenkte var Guds barn noen ganger begår synd likevel. Hvordan skal dette forstås? I preken 19 peker Wesley på David og Peter som eksempler på mennesker som elsker Gud, men som likevel syndet. Wesley viker ikke fra sitt syn av den grunn, men forklarer at dersom noen som er Guds barn begår ytre synd, vil man alltid i forkant ha mistet troen. Ikke på en måte som gjør at man ikke kan komme inn under Guds nåde igjen, men i det øyeblikket synden begås er aldri troen intakt. I preken 19 beskriver Wesley hendelsesforløpet i forkant av at ytre synd begås av en som er troende gjennom en 9-trinns oversikt. Punktene i oversikten er korte, og beskriver på en treffende måte hva Wesley står for knyttet til synd blant troende, og derfor vil jeg gjengi denne nå.

(1.) Den kristne tror på, og elsker Gud, og kan ikke synde. (2.) En fristelse oppstår. (3.) Ånden advarer om at synd er nær, og minner den kristne på å be. (4.) Den kristne gir litt etter for fristelsen, og synden begynner å bli appellerende. (5.) Ånden sørger, troen svekkes og kjærligheten for Gud bli kald. (6.) Ånden advarer, og rettleder skarpere! (7.) Den kristne vender seg bort fra Guds smertefulle stemme, og vender seg til den mer fristende stemmen. (8.) Onde lyster sprer seg i sjelen, og kjærligheten er borte. (9.) Mennesket er i stand til å begå ytre synd, og Guds kraft har forlatt han. (JWS, Nr. 19, 1984, s. 431- 443) Wesley sier senere i

prekenen «Kommer synd før eller etter tap av tro? ... Jeg svarer: noen synder, i alle fall forsømmelser, må nødvendigvis komme før tap av tro---noen indre synder. Tap av tro må komme før utførelse av ytre synd» (JWS, Nr. 19, 1984, s. 441).

4 Diskusjon

I diskusjonskapitlet av masteroppgaven er målet å legge føringer for å trekke en konklusjon på hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres. For å nå frem dit vil jeg starte med å sammenligne Luther, og Wesley sine synspunkt for å se på hva som er likt, og ulikt. Deretter vil jeg dra nytte av hva vi har lært av Luther, og Wesley for å argumentere for hvordan man kan forstå hva som er forskjellen mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres i dagens kontekst.

4.1 Sammenligning

Grunnen for at jeg har valgt å sammenligne synspunktene til Luther, og Wesley, i istedenfor å gå rett på drøfting og argumentasjon er for å få en god, og ryddig oversikt over de områdene de er enige, og de områdene de er uenige. Det vil være til stor hjelp ved drøftingen der jeg er spesielt interessert i å si noe knyttet til ulikhetene.

Likhetene

Jeg starter med det som ligner. Luther og Wesley er stort sett enige om hvem de som helliggjøres er. De som helliggjøres er de som tror på den treenige Gud. Det innebærer at den troende tror at Kristus har dødd for dem, og at dette virkelig gjelder dem. Det innebærer tillitt til at Gud holder løftene Han gir, og overgivelse til Guds sak. Til slutt innebærer det også at troen får konsekvenser for hvordan den troende lever livet sitt. At den troende lever med Jesus som Herre i livet. Luther og Wesley er stort sett enige om dette, men de er uenige om hvordan den troende kommer til tro. For Luther er det viktig at heller ikke troen er en gjerning i seg selv, eller at den er den troende sin fortjeneste, men at troen i seg selv også er en gave som gis til den troende. Det betyr at det er Den hellige ånd som ved Ordet lederer vedkommende til tro. For Wesley er det viktig å understreke at troen er et valg for den enkelte. Gud har gitt alle mennesker forutgående nåde som setter hvert enkelt menneske i stand til å ta imot troen av fri vilje.

Både Luther og Wesley har et negativt menneskesyn, og deres svar på hvordan de som ikke helliggjøres er, er ganske likt. Med negativt menneskesyn mener jeg ikke at mennesket ikke har en uendelig verdi, men at synden som bor i mennesket gjør viljen fanget, og fordervet. Begge gjør det tydelig at alle mennesker er hardt rammet av syndefallet, og arvesynden. De som ikke helliggjøres er i kraft av seg selv ikke i stand til å utrette noe annet enn ondskap. De er fanget av synden. Ordene som mest treffende oppsummerer karakteren til de som ikke helliggjøres er ord som egenvilje, begjær, egoisme og ikke minst stolthet. De som ikke helliggjøres gjør som Adam, og vil være sin egen herre i livet. De følger sin egen vilje, og sine egne lyster. Viljen er alltid preget av kjærlighet for verden, og alle fristelsene som befinner seg i den. De som ikke helliggjøres er opptatt av å selv blir æret, og satt over andre. De jager etter makt, og penger. De vil spise det de vil, drikke det de vil, og ligge med dem de vil. Selv når de gjør handlinger som tilsynelatende er gode er i alle fall Luther tydelig på at de et gjort med en egoistisk baktanke. En like tydelig beskrivelse av gode gjerninger som utføres av en som ikke helliggjøres har jeg ikke funnet hos Wesley.

Det er likevel en ting som skiller Luther og Wesley sin beskrivelse av de som ikke helliggjøres. På den ene siden er Luther tydelig på at de som ikke helliggjøres ikke kan komme til erkjennelsen av at Gud finnes, og ønske en relasjon med Han av egen kraft. På den andre siden mener Wesley at selv om menneskene egentlig ikke kan komme til en slik erkjennelse av egen kraft, så har de samtidig fått forutgående nåde som setter dem i stand til å komme til erkjennelsen av Gud likevel. Da alle mennesker har fått forutgående nåde er også de som ikke helliggjøres i stand til å søke Gud.

Begge to er svært opptatt av å understreke at gjerninger aldri er en årsak til, men alltid en virkning av frelsen. Da mener jeg frelse i en smal betydning som innebærer rettferdiggjørelsen og helliggjørelsen. De er opptatt av at ingen som ikke helliggjøres kan gjøre seg fortjent til frelsen, og samtidig at for alle som helliggjøres skal nødvendigvis gode gjerninger medføre. For både Luther og Wesley er gode gjerninger etter at man har blitt rettferdiggjort avgjørende for at troen kan kalles levende. Begge viser til blant annet Matteus 7, 17-18, som sier at et dårlig tre bærer dårlig frukt, og et godt tre bærer god frukt, og at det motsatte ikke er mulig. Hvordan de forstår disse gode gjerningene er ikke helt likt. Luther på sin side mener at selv om de som helliggjøres regnes som rettferdige for Kristi skyld, vil likevel kjødet fortsette å leve i de troende, og skitne til de gode gjerningene de gjør. Wesley på sin side understreker at da Han som har tatt bolig i hjertet til de som helliggjøres er bare god, er gjerningene derfor gode, og gjort med en god intensjon. Nøkkelen her ligger altså i

hvor levende det gamle mennesket fortsatt er etter at den troende har blitt til en ny skapning. For Luther er svaret veldig, og alltid. For Wesley er svaret at det gamle mennesket er så undertrykt av Gud som bor i den troende at det gamle mennesket ikke når overflaten, i alle fall når det dreier seg om ytre synd.

Begge har et begrep om å bli født på ny, eller å bli gjort til en ny skapning. Luther har et begrep om at den troende har blitt gjort til en ny skapning, og at det skjer en reell forandring. Den troende har ved Den hellige ånd fått et nytt sinnelag, visdom og drivkraft. Ifølge Wesley er gjenfødselen en egen hendelse i den smale definisjonen av frelse. Samtidig som de troende blir rettferdiggjort, og fri fra syndens skyld blir de også født på ny og fri fra syndens makt. Den markerer startpunktet for, og setter den troende i stand til å bli helliggjort. Den fører som nevnt meg seg en del av de samme virkningene. Nytt sinnelag, visdom og drivkraft, men potensialet for Wesley er mye større enn for Luther, og hindringene er også mindre aktuelle. Igjen sørger Luther sin tanke om kjødet for ulikheter. Luther understreker at selv om det er sant at det har skjedd en virkelig forandring hos de som helliggjøres, så er likevel det gamle mennesket der, og jobber imot. Luther er mer opptatt av å oppfordre til daglig omvendelse, og øvelser for å holde kjødet i sjakk, enn han er av å løfte den nye skapningen opp.

Den neste likheten handler om fristelser. Både Luther og Wesley anerkjenner at de som helliggjøres kjenner på fristelser selv etter at de har blitt troende, og satt fri fra syndens fangenskap. Luther er svært opptatt av disse fristelsene, og sier at den troende gjennom hele livet kommer til å kjenne på mange fristelser. Han går så langt som å si at fristelsene ikke minker i antall gjennom livet som troende, men at heller hvilke fristelser som forekommer endres. Unge er særlig utsatt for kjødets fristelser, voksne for verdens, og de som er modne i troen for åndelige fristelser. Fristelsene er farlige, og virkelige, og den troende er gjennom hele livet utsatt for å gi etter. Wesley anerkjenner også at fristelser oppstår, men for han er det mye mer vanlig at fristelsene ikke fester seg, men preller av igjen. Fristelsene kan likevel fortsatt sørge for indre synd. Videre dersom noen som helliggjøres skulle oppnå fullkommenhet, vil ikke fristelsene lenger ha potensiale for å føre til indre synd heller.

Det siste jeg vil kommentere blant likhetene, fører naturlig inn mot ulikhetene. For både Luther og Wesley er helliggjørelsen er vedvarende, kontinuerlig prosess, der den troende stadig får en tettere relasjon til Gud. Blant de som helliggjøres understreker Luther, og Wesley at vekst må forekomme gjennom hele de troende sitt liv. Man skal vokse i tro, og

relasjon til Gud gjennom hele livet, og man skal dø mer og mer fra synden i en. Luther er mer opptatt av at dette er noe som skjer daglig, enn Wesley som er mer opptatt av vekst i et langt perspektiv. Igjen er potensialet større, og hindringene mindre hos Wesley, enn hos Luther. Hvordan veksten oppstår, og drives er også forskjellig, og det leder meg inn på ulikhetene.

Ulikhetene

Ulikhetene mellom Luther og Wesley sitt syn på hvordan de som helliggjøres er store, og viktige. En del av ulikhetene mellom Luther og Wesley har allerede kommet frem av redegjøringen av likhetene, og trenger derfor ikke å bli behandlet i egne avsnitt en gang til.

Det første jeg vil kommentere er hvordan veksten blant de som helliggjøres forekommer. For Luther er det svært viktig at på samme måte som det ved rettferdiggjørelsen kun er Den hellige ånd som leder mennesket til tro, så er det fortsatt Den hellige ånd som er virksom gjennom den troende også etter mottakelsen av troen. Den troende er i kraft av seg fortsatt ikke i stand til å utføre gode gjerninger, men Gud virker gjennom den troende. Dette innebærer at selv de gode gjerningene som en troende gjør fortsatt, ikke er plettfriske. Selv om tømmermannen er dyktig, vil likevel kuttene bli ujevne med en taggete øks. Når de som helliggjøres står imot fristelser, er det ved Den hellige ånds gjerning at en makter å stå imot fristelsen. Det er Den hellige ånd som gir den troende et nytt sinnelag, ny visdom, og en ny drivkraft, og det er Den hellige ånd som sørger for den daglige veksten hos de som helliggjøres. Ved alt som har med helliggjørelse å gjøre er det altså Den hellige ånd som er aktiv, og den troende som er passiv. Wesley er også klar på Den hellige ånds rolle i helliggjørelsesprosessen, men for Wesley handler det om at Gud gjør den troende i stand til å vokse i helliggjørelse. Det er Den hellige ånd som virker gjenfødselen, og det er ved Den hellige ånd at den troende eventuelt blir gjort fullkommen, men veksten, og det som skjer mellom øyeblikkene er den troende selv ansvarlig for, og virksom i. Den hellige ånd sørger for grunnlaget, og forutsetningene, og den troende oppfører seg deretter. De som helliggjøres er selv aktiv når de forblir i troen, når de utfører gode gjerninger, når troen styrkes, og relasjonen til Gud vokser, men ville imidlertid ikke vært i stand til det om ikke Den hellige ånd hadde gitt dem de nødvendige verktøyene.

Den neste, og en av de største forskjellene mellom Luther og Wesley sine syn på hvordan de som helliggjøres er, er knyttet til hvor utsatt de troende er for å gjøre synd. Luther er klar på at

fristelsene som oppstår virkelig er farlige, og at de troende virkelig er utsatt for å la begjæret ta overhånd, og føre til at den troende begår synd. Riktignok har den troende Den hellige ånd på sin side som kjempet mot kjødets lyster, og ved Den hellige ånd har den kristne i hvert enkelt tilfelle mulighet til å stå imot fristelsen, men i praksis vil den troende på grunn av menneskelig svakhet falle mange ganger i løpet av livet. Til forskjell fra de som ikke helliggjøres vil ikke denne synden tilregnes de troende, fordi Jesus virkelig har tilgitt dem. De som helliggjøres hater synden de begår, går i seg selv, og Ånden fortsetter å kjempe mot kjødet. Slik vil det også fortsette å være gjennom hele livet. Wesley anerkjenner riktignok at de som helliggjøres begår indre synd, som resultat av fristelsene som oppstår. Indre synd skjer av seg selv, uten at man alltid kan ha kontroll på det. Ytre synd krever at man gjør et aktivt valg, og da de som helliggjøres fra gjenfødelsen av har blitt fri fra syndens makt, vil de aldri begå ytre synd. Wesleys begrunnelse for dette er å spørre om hvor viljen til å begå ytre synd skulle komme fra, dersom Han som bor i hjerte til de troende er god. Et godt tre kan ikke produsere dårlig frukt. Syndens makt er virkelig blitt tatt bort fra de som helliggjøres, og det gamle mennesket har ingen makt til å utføre ytre synd. Wesley anerkjenner likevel at mennesker man tenker på som troende begår synd, som for eksempel David. Til dette sier Wesley at David gjennom en trinnvis prosess hadde mistet troen, og kjærligheten til Gud, i det øyeblikket han begikk synd. Det er altså mulig å i noen tilfeller bevege seg ut og inn av troen, og begå ytre synd som resultat av at troen har blitt mistet. Når de som helliggjøres har tro, kan de ikke begå ytre synd. Dersom de som helliggjøres oppnår fullkommenhet vil de ikke lenger begå indre synd heller.

Det leder til den siste store, og viktige forskjellen mellom Luther og Wesley, nemlig vekstens potensiale. Luther har en mye mer restriktiv innstilling til veksten i helliggjørelse sitt potensiale, enn Wesley. Ifølge Luther vil det gamle mennesket fortsette å herje i den troende så lenge man lever på jorden. Selv om Den hellige ånd driver den troende til å stadig vokse i tro, og kjærlighet til Gud, og selv om Han hjelper den troende til å stå imot fristelsene, vil det aldri innebære en syndfri tilværelse. De som helliggjøres vil aldri nå et punkt der de ikke preges av sin menneskelige svakhet, og kjødets begjær. Fullkommenhet er forbeholdt det hinsidige. Wesley snur helt om på dette. For Wesley er nemlig målet med helliggjørelsen å oppnå fullkommenhet i dette livet. Fullkommenhet er en potensiell virkelighet for alle som helliggjøres. Det er Gud som velsigner de troende med fullkommenhet, men det forutsettes at de som helliggjøres virkelig har hatt ønske om å vokse i helliggjørelsen. Wesley begrunner potensialet for fullkommenhet i dette livet med at Gud ifølge Wesley, flere steder i bibelen

både gir løfter, og befalinger om fullkommenhet, og at Gud ikke holder igjen på noen andre løfter. Fullkommenhet innebærer at syndens rot blir tatt bort. At de fullkomne ikke lenger begår indre synd, og at relasjonen til Gud er enda tettere og dypere. Det innebærer fullkommen kjærlighet, og god intensjon i alt de fullkomne gjør. Det innebærer ikke at man ikke lenger har begrenset innsikt, som kan lede til feiltrinn, og det innebærer heller ikke at de fullkomne ikke lenger kjenner på fristelser, men at fristelsene ikke fester seg, og ikke leder til verken indre, eller ytre synd.

4.2 Drøfting og argumentasjon

Nå har jeg sammenlignet, og kartlagt hvordan Luther og Wesleys forståelse av hva som er forskjellen mellom noen som ikke helliggjøres og noen som helliggjøres er lik, og hvordan forståelsen er ulik mellom dem. I det følgende vil jeg bruke det vi har lært av Luther og Wesley, samt empirien som grunnlag for å drøfte, og argumentere for hvordan man bør forstå forskjellen mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres.

Da vil jeg på den ene siden få Wesley og Luther i dialog med de empiriske funnene, og på den andre siden si noe om hvordan de empiriske funnene samstemmer med Wesley, og Luthers meninger. Reflektere teologisk over sammenhenger mellom registrerte funn i den sansbare verden, og påståtte meninger i en avgrenset del av teologiens verden.

Videre vil vise hvilke vurderinger jeg gjør når jeg avgjør hvem av Luther og Wesley sine synspunkter som kommer best ut i møte med kriteriene jeg satte i metodekapitlet. Hvordan det de mener måler seg mot en helhetlig forståelse av Skriftens hovedbudskap, tradisjon, fornuft, og erfaring.

Målet med drøftingen vil være å skape et grunnlag som jeg kan bruke til å trekke en konklusjon, og avgjøre hva som er den beste systematisk-teologiske forståelsen av hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres.

4.2.1 Luther og Wesley i samtale med empirien

Jeg vil starte med å diskutere Gills bruk av kirkegjengere til å avgjøre hvem de som er kristne er. Undersøkelsene Robin Gill trekker frem i *Churchgoing & Christian Ethics* bruker hyppighet på gudstjenestedeltakelse som en overordnet variabel over hvem de troende er. Jeg er enig i at det er en god vurdering, da omslutningen knyttet til en lang rekke spørsmål om tro, tydelig stiger i tråd med økt frekvens av deltakelse på Gudstjeneste. Det er ikke en perfekt indikator. På den ene siden kan mange ha andre grunner enn tro for å delta på Gudstjeneste, som for eksempel at foreldre tvinger dem, at man vil støtte noen man går sammen med, eller at man jobber i kirken uten å tro, og på den andre siden kan det at man deltar på gudstjeneste ofte gjøre at man føler seg presset til å svare ja på spørsmål om tro, for eksempel på grunn av egne, eller andres forventninger om at man tror. Man må bruke en, eller annen indikator, og da gudstjenestedeltakelse i seg selv viser engasjement for trospraksis, og også i mange tilfeller fører til at man svarer ja til spørsmål om tro, anser jeg dette som en god vurdering. Luther ville kanskje ikke ha kommet til den samme beslutningen. Luthers kritikk rettes ofte mot «de fromme», og «skinnhellighet», og kritiserer dem for å kun være opptatt av synlig kirkelig praksis. Gudstjenestedeltakelse er et godt eksempel på en slik kirkelig praksis som Luther kan være kritisk til. Det kan hende at Luther ville ha vært uenig, men jeg er ikke like sikker på at Luther ville ha kommet med et annet alternativ som er mer treffende i en slik sammenheng, da gudstjenestedeltakelse er en empirisk indikator det faktisk er mulig å måle, og derfor verdifull i oppgavens sammenheng.

Luthers kritikk mot «de fromme» er relevant for å vurdere Luther sine holdninger til flere av funnene som gudstjenestedeltakelse måles opp mot også. For eksempel det at de som oftere deltar på gudstjeneste, oftere er involvert i frivillig arbeid. Dersom Gill hadde lett etter funn knyttet til faste, eller å be høyt blant andre mennesker, ville Luther ha vært snar med å kritisere dette også. Alt dette er ting som er synlig for andre mennesker, og det er nettopp de synlige tingene Luther er skeptisk til. De tingene som «de fromme» kan bruke til å heve seg selv over andre.

Wesley på sin side som tenker at de troende aldri gjør noe som er galt, ville trolig ha tenkt at både oftere deltakelse på gudstjeneste, og mer frivillig arbeid som regel vitner om gode gjerninger, mer engasjement for troen, og økt helliggjørelse. Gitt at det er snakk om rett type frivillig arbeid, noe som kan være til ære for Gud, og til hjelp for mennesker. Riktignok mener

Wesley at troende fortsatt noen ganger begår indre synd, og på bakgrunn av dette kunne han ha tenkt at noen gjør disse tingene av feil grunner. Samtidig understreker Wesley så tydelig at det en troende gjør, er i tråd med Guds vilje, og de troende har en så tett relasjon til Gud, og et ønske om å ære Gud at det er tvilsomt at han ville tenke at troende går i kirken, eller er involvert i frivillig arbeid for å heve seg over andre, men at det heller er for å glede Gud. I Wesley sitt tilfelle er det grunn for å lure på hvorfor de som går oftere i kirken ikke er involvert i frivillig arbeid enda oftere. Wesley antyder at synd knyttet til forsømmelse hører til indre synd, og dette kunne vært Wesley sitt svar på hvorfor kirkegjengerne ikke oftere er involvert i frivillig arbeid. En annen forklaring kan også være at tiden ikke strekker til, men at de bruker tiden sin for å glede Gud på andre måter.

Luther sin skepsis er forståelig, spesielt med tanke på hvordan han opplever sin egen samtid, men man bør utvise forsiktighet ved ytre en slik kritikk. Man kan ikke si noe om andre sine intensjoner med mindre de gir god grunn til mistanke. Dessuten vil man ikke at troende skal unngå å delta på gudstjeneste, eller å være involvert i frivillig arbeid. For mange troende er Gudstjenesten en viktig arena for å bli bedre kjent med Gud, for å be til, og prise Gud, og for å være en del av et felleskap med andre troende. Frivillighet er en arena der mennesker har mulighet til å vise nestekjærlighet, til å være et godt eksempel, og til å forvalte sine gaver. Dette er gode ting. Det ville Luther også ha vært enig i. En for sterk kritikk kan bidra til at man vegrer seg for å delta på Gudstjeneste, eller for å være involvert i frivillig arbeid. Da bør man heller tenke som Wesley. At det vitner om økt engasjement, og et ønske om å utføre gode gjerninger til glede for Gud, og andre. Samtidig må man unngå å være blind for andres intensjoner, og spørre seg, og be til Gud om sine egne intensjoner.

Et annet interessant funn i forhold til helliggjørelse er at jevnlig kirkegjengere i USA svarer at de sjeldnere har blitt hentet av politiet. Man bør kunne anta at i alle fall en del av grunnen til dette, er at de som deltar på Gudstjeneste oftere, faktisk begår kriminelle handlinger sjeldnere. Man kan ikke si at det betyr at kirkegjengere begår færre dårlige gjerninger, men det betyr at kirkegjenger begår færre straffbare handlinger. Igjen ville kanskje Luther ha ment at det kan handle om skinnhellighet. At «de fromme» unngår synlige, og straffbare handlinger, men synder på andre måter. Likevel ville Luther vært nødt til å være enig i at dette er funn som ikke taler negativt for kirkegjengerne. På samme måte som ved involvering i frivillig arbeid, ville Wesley på sin side ha ansett dette som positive tendenser blant kirkegjengerne, og ment at dette er i tråd med det han mener er noen av forskjellene mellom

noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres. Wesley mener at troende ikke begår synd, og Wesley ville ha tenkt at dette går i retning av å tale for det. At kirkegjengere begår færre straffbare handlinger enn den øvrige befolkningen er en positiv tendens blant kirkegjengere.

Disse funnene, og alle andre funn som i en eller annen grad kan knyttes til etiske atferdsmønstre har til felles at det er forskjeller mellom kirkegjengerne, og de som ikke deltar på Gudstjeneste, men at forskjellene er små.

Videre jeg vil diskutere funn knyttet til tro, og til trospraksis. Her er det stor forskjell på de som deltar ofte på Gudstjeneste, og de som ikke deltar på Gudstjeneste. Det er som allerede nevnt større omslutning blant de som sier ja til at de tror på Gud, djevelen, etterlivet, mirakler osv. blant de som deltar på Gudstjeneste. Det er også mye større omslutning blant de som sier at de ber en gang i uken, eller leser i bibelen en gang i uken. Senere skal vi se at de største forskjellene på noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres, spesielt for Luther handler mest om relasjon til Gud. Luther snakker ikke om betydelig mange flere gode gjerninger, men at de ganske like gjerningene som utføres som før, nå blir gode, fordi de skjer med en intensjon om å glede Gud, isteden for til egen vinning. Og enda viktigere, fordi Gud nå er virksom ved gjerningene som utføres. At det er større forskjell mellom kirkegjengere, og ikke kirkegjengere i spørsmål knyttet til Gudsforhold, enn det er i hvilke typer gjerninger som utføres på alle andre områder, er funn som Luther ville ha regnet som funn som støtter hans meninger. Ifølge Wesley er også økt relasjon til Gud i høyeste grad noe som karakteriserer de som helliggjøres, og han ville også vært fornøyd med å se funn som kan tolkes som å antyde det. For Wesley er opphøyet etisk livsførsel også svært viktig, og etter hans meninger burde man se store forskjeller her. Dette er ting jeg vil diskutere i det følgende.

4.2.2 Wesley om synd blant de som helliggjøres

Gjennomgående blant alle funn fra undersøkelsene er at det alltid er snakk om sjeldnere, og oftere. Forskjellene er nesten alltid små, og dermed sjeldent så store at det utgjør stor betydning. Bortsett fra når det gjelder spørsmål knyttet til tro. Her er forskjellene ganske store, som jeg allerede har nevnt. At forskjellene er små er helt avgjørende for hvordan jeg vurderer Luther og Wesley sine meninger om hva som er forskjellene mellom noen som helliggjøres, og noen som ikke helliggjøres. For Wesley sine meninger er det ikke rom for

små forskjeller. Det er ikke rom for at 5% svarer at de har blitt hentet av politiet. Med mindre alle tilfellene har andre forklaringer enn at kirkegjengeren har begått en synd. Wesley sier tydelig at en som er troende ikke begår ytre synd. Dermed må det være snakk om 0%.

Riktig nok mener Wesley at de troende kan vende seg bort fra troen, og kjærligheten til Gud, og begå ytre synd, men dette er ifølge Wesley ikke normen. Jeg leser ikke Wesley som at de troende beveger seg ut og inn av troen på jevnlig basis. Det taler mot vekst i helliggjørelse dersom alle troende jevnlig beveger seg ut og inn av kjærligheten til Gud. Videre kan man si at i dette enkelttilfellet kan man med Wesley sin forståelse forklare funnene. Han kan si at det er mulig at kirkegjengerne blant respondentene som har blitt hentet av politiet, hører til kirkegjengere som ikke er troende. Videre kan han si at flere av disse også kan ha blitt hentet av politiet fordi de trenger hjelp, eller av andre grunner som ikke er syndige. Til slutt kan han si at de resterende tilfellene er så få, at troende i disse tilfellene har gjort noe galt med et uhell, eller at de i øyeblikket har vendt seg bort fra troen. Dette er likevel bare et funn, og forklaringene er samlet sett søkt. Det er ikke mulig å i alle tilfellene, ved alle funnene, og ved alle sammenhengene som ikke fanges opp av undersøkelser, forklare de negative atferdsmønstre hos kirkegjengerne, på en måte som samstemmer med Wesley sin påstand om at troende ikke begår ytre synd. Dessuten strider Wesley sin påstand om at troende ikke synder mot alminnelig erfaring.

Lindström hevder at Wesley sin teologi på et generelt plan ofte formes i lys av erfaring, og at dette også gjelder hans tolkninger av bibeltekster. Tolkningene hans gjøres i lys av erfaring. Meistad sier at Wesley sin beskrivelse av kristen tro bygges på et utvalg bibeltekster. Dette er ikke motsetninger. Bibeltekstene som Meistad beskrives som grunnlag for Wesleys beskrivelse av kristen tro kan tolkes i lys av erfaring. Likevel, Det er rimelig å si at Wesley sin påstand om at troende ikke begår ytre synd, baseres på hans tolkninger av et utvalg bibeltekster, isolert, og uten hensyn til erfaring. Her er det rimelig å hevde at Wesley sin erfaring knyttet til dette spørsmålet, tolkes i lys av de utvalgte bibeltekstene, heller enn motsatt.

Tekstene Wesley bruker for å hevde dette er blant annet første Johannes-brev. Tolkningen hans av brevet er koherent dersom man isolerer brevet. Wesley forklarer at i 1. Joh 1,8, og 1,10 som sier at det ikke finnes mennesker uten synd, er det snakk om fortidig synd, og at i 3,9, og 5,18 som sier at de som er født av Herren ikke begår synd, er snakk om nåtidig, og fremtidig

synd. Videre sier han at tekster som Fork 7,20, som sier at det ikke finnes et rettferdig menneske på jorden, kan forklares ved at påstanden i verset gjelder for det gamle testamentet, før både forsoningen, og Den hellige ånd gis til alle. I forklaringen av hvordan noen kan bli fullkomne, og med det, også fri fra indre synd, sier han at Gud lover dette gjennom løfter og befalinger i bibelen, og at Gud ikke holder tilbake på sine løfter. En slik tolkning av bibeltekstene gjøres ikke lys av erfaring.

Jeg ser fire mulige alternativer for denne påstanden fra Wesley. (1) Jeg har misforstått hva Wesley sier. (2) Wesley mener ikke det jeg sier at han mener, men han uttrykker seg på en måte som gjør at dette er den mest nærliggende forståelsen av han. (3) Wesley mener å uttrykke at troende ikke begår synd på den måten jeg har beskrevet at han uttrykker seg, men at han egentlig ikke mener det, eller at han mener det kun som et ideal. (4) Wesley mener å uttrykke at en troende ikke begår ytre synd, og mener at forholdene faktisk er slik. Ut fra Wesley sitt sitat om at tap av tro på komme før utførelse av ytre synd, og hva jeg har skrevet om Wesley samlet sett anser jeg alternativ (4) som det mest realistiske. I så tilfelle må man kunne si at Wesley tolker erfaringene sine i lys av bibeltekstene, og derfor mislykkes i å tolke bibeltekstene i lys av erfaring på dette område.

Det er ikke bare erfaring som er problemet. Det virker som at Wesley isolerer utvalgte bibeltekster, og tolker helheten ut fra disse tekstene, heller enn å tolke bibeltekstene i lys av bibelens helhetlige, og sentrale budskap. For eksempel det at han avskriver Fork 7,20, som ikke bør avskrives, men ses som noe av problemet Jesus kom for å løse. Eller rom 7,19 «Det gode som jeg vil, gjør jeg ikke, men det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg.» (rom 7,19) Dette sier Paulus midt i en tekst der han snakker om at han har blitt fri fra syndens makt ved troen, som igjen er en beskrivelse av et av de grunnleggende problemene Jesus kom for å løse, Wesley undervurderer synden som fortsatt blir igjen i den troende, etter en har blitt fri fra syndens makt. Synden har ikke lenger herredømme, fordi det har Kristus, men synden lever fortsatt.

Wesley møter selv på problemer med å stå for det han står for. Han er svært tydelig i det han sier når han skriver fritt, uten å bli konfrontert. Troende er syndfrie. Først da det stilles spørsmål til syndfriheten, gir han svar på hvordan synd, og syndfrihet kan forenes likevel, og han gir svar som at den troende vender seg bort fra troen idet synden begås. Da åpnes det opp for at troende kan synde dersom de beveger seg ut og inn av troen, som en slags lukkemuskel.

Det er uunngåelig å møte på problemer når man står for et syn som i så stor grad strider mot alminnelig erfaring.

Samtidig som det er tydelige svakheter ved Wesley sin påstand, er han selv hard mot dem som er uenige med seg. I preken nummer 40 forteller Wesley om argumenter han møter mot sine synspunkt som påstår at Peter og Paulus syndet. Uten å diskutere påstanden svarer Wesley at gitt at disse to syndet, betyr ikke det at alle andre synder, og heller ikke at Peter og Paulus ikke hadde evne til å la være å synde de heller. Han sier at ingen blir utsatt for fristelser de ikke har evne til å motstå. Samtidig sier Wesley at, å si at alle andre synder, fordi Peter og Paulus syndet, ligner et barns evne til å resonere. Igjen snur Wesley på hva som er alminnelig erfaring. Han får det til å høres ut som at synd blant troende hører til sjeldenheten. I preken 18 forteller Wesley om argumenter han møter mot sine synspunkt som påstår at troende ikke synder regelmessig. Til det svarer Wesley: «Regelmessig! Hvor kommer det fra? Jeg har ikke lest dette. Det er ikke skrevet i noen bok. Gud sier simpelthen, han «gjør ikke synd»» (JWS, Nr. 40, 1985, s. 420). I begge tilfellene argumenter Wesley ut fra tolkninger av et utvalg bibeltekster, og ikke fra bibelens helhetlige budskap, eller erfaring. I utgangspunktet er det en god ting å bruke Skriften til å avgjøre riktig kristen tro, men ikke når avgjørelsene gjøres på et for smalt utvalg tekster, som i tillegg står i motsetning til alminnelig erfaring.

4.2.3 Luther om synd blant de som helliggjøres

Det at kirkegjengere kommer litt bedre, og ikke betydelig bedre ut av funnene jeg har dratt frem fra undersøkelsene samstemmer godt med slik jeg forstår Luther. For Luther vil helliggjørelsen aldri innebære syndfrihet i livet på jorden. Det er forbeholdt det hinsidige. Luther er mer opptatt av å gjøre det tydelig at alt det en som ikke helliggjøres gjør, er syndig, fordi det alltid søker sitt eget. Når et menneske har blitt troende handler Gud gjennom den troende, og samtidig er det mulig at intensjonen bak gjerningene som troende utfører fra den troende sitt eget perspektiv er å glede Gud. Dette gjør gjerningene gode. Det er altså ikke nødvendigvis snakk om at troende gjør andre typer gjerninger som er radikalt forskjellig fra de som ikke tror, men at de samme gjerningene alltid er syndige hos den ikke troende, men for den troende har gjerningene potensiale for å være gode. Derfor vil det for Luther gi mening at utslagene i undersøkelsene heller ikke er radikalt forskjellige.

Samtidig ville Luther også ha tenkt at det gir mening at det faktisk er forskjeller. Selv om de troende ifølge Luther blir utsatt for like mye begjær, og er like mye i stand til å utføre synden, som de som ikke tror, har de troende Den hellige ånd, som kjemper mot begjæret på vegne av de troende. Slik har de troende andre forutsetninger for å i hvert enkelttilfelle kunne stå imot begjæret. I praksis vil de troende likevel falle mange ganger.

De troende vil likevel aldri bli syndfri. Selv om Den hellige ånd får større og større plass i de troende sitt liv, og kjøttet undertrykkes, vil muligheten for å falle alltid være der. Synden tilregnes da ikke de troende. De går i seg selv, og omvender seg, og fortsetter. Hegstad beskriver kampen mellom det gamle, og det nye mennesket som en krig med to fronter. En krig vinnes sjeldent overlegent av den ene parten, men hvem som har overtaket vil bevege seg frem, og tilbake, og kampen kjempes på ulike frontavsnitt. Øvelse av troen er ikke en harmonisk vekstprosess der den troende blir mer, og mer fullkommen, men kampen beveger seg frem og tilbake (Hegstad, 2015, s. 200-201).

Luther sine meninger samstemmer godt med slik vi ser at verden er fra undersøkelsene. Kirkegjengerne, og de som ikke deltar på Gudstjeneste oppfører seg ganske likt, men ikke helt. Det er noe forskjell. Samtidig som Luther sine meninger stemmer godt med slik vi observerer verden, går ikke meningene hans på bekostning av bibeltolkning. Luther tar på alvor både bibelens budskap om at troende både skal være annerledes, men også at den troende ikke strekker til.

4.2.4 Relasjon til Gud og helliggjørelse hos Luther og Wesley

Ifølge både Luther og Wesley er noen av de største forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres knyttet til relasjon til Gud.

Både Luther og Wesley er opptatt av at troen må føre til gode gjerninger, men at de gode gjerningene har alltid sitt utgangspunkt i deres relasjon til Gud. For Luther sin del handler det mer direkte om at det er Den hellige ånd som er virksom i den troende. For Wesley handler det om at den troende har blitt født på ny av Den hellige ånd, og har blitt satt i stand til å utføre gode gjerninger. For Wesley heter det at troen er virksom med kjærlighet, og at det er kjærligheten som fører til gjerningene. Før var kjærligheten rettet mot verden, en selv og begjæret, og gjerningene fulgte fra det. Nå er kjærligheten rettet mot Gud, og mennesker, og

gjerningene følger fra det. For Wesley er det altså kjærligheten troen er virksom ved. Wesley understreker at kjærligheten starter hos Gud. Vi elsker, fordi Han elsket oss først.

Kjærligheten er avhengig av Guds kjærlighet, også etter gjenfødselen.

Gode gjerninger har altså utgangspunkt i den troende sin relasjon til Gud, men relasjonen til Gud i seg selv er også en viktig forskjell mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres, og er det som er avgjørende for at noen helliggjøres i det hele tatt.

Dette er tydeligst hos Luther. Ikke fordi det er mindre viktig for Wesley, men fordi kontrasten mellom relasjon til Gud, og livsførsel er større hos Luther, enn hos Wesley. De som tror, har på grunn av Den hellige ånd forstått at de ikke strekker til, og har forstått at synden som bor i dem gjør dem elendig. De troende har ydmyket seg, og vendt seg til Gud, og setter hele sin lit til Gud, i håp om tilgivelse, at Guds løfter gjelder seg, og at Guds kjærlighet gjelder seg. De troende venter seg alt godt av Gud, og kan glede seg i Herren, uavhengig av omstendigheter, fordi de troende vet at de har nok hos Gud. De troende hater seg selv, og synden i seg, og elsker Gud. De troende har på grunn av Den hellige ånd begynt å få innsikt i hvem Gud er, og de er i stand til å få dypere innsikt i hvem Gud er, ved Ordet. Den hellige ånd vinner større og større skikkelse i dem, og det gamle mennesket undertrykkes. De troende regnes som rettfærdig på grunn av Jesu rettfærdighet. Dette utgjør den største forskjellen på noen som ikke helliggjøres og noen som helliggjøres. Som Hegstad sier: «Det er også viktig å understreke at hellighet ikke primært handler om noe etisk eller moralsk, men at det handler om å være satt inn i en ny relasjon til Gud» (Hegstad, 2015, s. 196).

Wesley er opptatt av gjerningene har utgangspunkt i relasjonen til Gud. Som hos Luther er kjærligheten til verden, erstattet med kjærligheten til Gud. Når de som helliggjøres utfører gode gjerninger, er det alltid på grunn av et ønske om å glede Gud, og å leve i overenstemmelse med Hans vilje. Gjerningene drives av kjærligheten til Gud, og mennesker. Denne kjærligheten har sitt utgangspunkt i Guds kjærlighet til vedkommende. De gode gjerningene de troende gjør, er kun mulig fordi Han som bor i hjertet deres er god. Fruktene følger fra grenene, men grenene på alltid være koblet på treet. Dermed er de troende avhengig av å være koblet til Kristus i hvert øyeblikk. Velsignelsene som de som helliggjøres har fått del i, er en velsignelse som gis hvert øyeblikk, og kan i teorien trekkes tilbake hvert øyeblikk, selv om Guds kjærlighet aldri vil gjøre at Han velger å trekke den tilbake. De troende elsker Gud, og vet at det kun er ved Guds nåde at den troende har fått del i Kristi sinnelag, og at de

troende har blitt fri fra syndens makt. Da de troende allerede ikke gjør ytre synd innebærer vekst i helliggjørelse ifølge Wesley hovedsakelig å få en tettere og dypere relasjon til Gud.

De som helliggjøres er fremdeles syndere, og derfor fortsatt avhengige av at Gud er virksom for å gjøre gode gjerninger.

4.2.5 Luther og Wesley, og de som ikke helliggjøres.

Om hvordan de som ikke helliggjøres er ifølge Luther og Wesley trengs det ikke å si så mye nå. Det har jeg allerede gjort flere ganger, og de er såpass enige. De som ikke helliggjøres er ødelagte, og er slaver til synden som bort i dem. De elsker verden, og styres av egenvilje, og begjær. Det eneste som i betydelig grad skiller Luther og Wesley fra hverandre i deres syn på hvordan de som ikke helliggjøres er, er at Wesley ikke utelukker menneskets evne til å søke Gud, der Luther ikke tilskriver mennesket den samme muligheten. Alle mennesker har ifølge Wesley mulighet til å ta imot nåden, og det gjelder også de som ikke helliggjøres. Samtidig er denne evnen hos de som ikke helliggjøres ifølge Wesley kun et resultat av Guds forutgående nåde. De som ikke helliggjøres kan heller ikke ifølge Wesley søke Gud i kraft av seg selv, men har blitt satt i stand til dette kun på grunn av Guds forutgående nåde.

Både Luther og Wesley anerkjenner at de som ikke helliggjøres utfører gjerninger som ser gode ut, men da er det kun snakk om skinnhellighet. De som ikke helliggjøres sine gjerninger er alltid motivert av egenvilje, og egoisme, og vil alltid på et eller annet plan søke den som ikke helliggjøres sitt eget.

Det er viktig at man tar på alvor at synden som bor i mennesket er et reelt og stort problem, som trenger en løsning. Løsningen ligger ikke i å pynte på sannheten, for å gjøre det enklere å kommunisere, og godta. Det er et poeng at forkynnelsen av menneskets tilstand skal lede til ydmykelse. Løsningen ligger heller i å alltid forkynne nåden i forlengelsen av elendigheten. Løsningen ligger i å forkynne selve løsningen. Det er i dette rommet Den hellige ånd vanligvis jobber i mennesket, og leder dem via ydmykelse, til tro på Gud.

Jeg har nå diskutert de viktigste elementene for å avgjøre forskjellen hva som er forskjellen mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres. Derfor er det klar til å gå over til en konklusjon.

5 Konklusjon

5.1 Hva er den beste forståelsen av hva som er forskjellene mellom noen som ikke helliggjøres, og noen som helliggjøres?

De som ikke helliggjøres er fordervet, og er i kraft av seg selv ikke i stand til å søke Gud, eller til å utføre andre gode gjerninger. De gjør mange gjerninger som tilsynelatende er gode, men som i virkeligheten springer fra en motivasjon som søker den som ikke helliggjøres sitt eget. Man må ta på alvor at synden som bor i mennesket er et reelt, og stort problem som trenger en løsning. Man skal ikke pynte på sannheten, men heller sørge for at løsningen alltid forkynnes i forlengelsen av forkynnelsen om menneskets tilstand.

De som helliggjøres er i stand til å gjøre gode gjerninger ved at Den hellige ånd virker gjennom de troende. De gode gjerningene som utføres er ikke nødvendigvis av radikalt forskjellige type gjerninger fra de tilsynelatende gode gjerningene som de som ikke helliggjøres utfører. Forskjellen ligger istedenfor i motivasjonen bak gjerningene. Gjerningene til de som helliggjøres har potensiale til å ikke søke de som helliggjøres sitt eget, til å ikke være motivert av frykt for straff, og til å ikke være motivert av andre ting som gjør at gjerningene ikke virkelig er gode. Gjerningene har potensiale til å søke å være til glede for Gud, og til å være motivert av kjærlighet til Gud. De gode gjerningene Gud gjør gjennom de som helliggjøres, er likevel ikke bare gode. De skitnes til av at de forstatt gjøres gjennom syndige mennesker. De som helliggjøres står imot flere fristelser enn de som ikke helliggjøres. Dette skyldes at Den hellige ånd som bor i de som helliggjøres kjemper mot det gamle menneske som fortsatt bor i de som helliggjøres, og hjelper dem til å stå imot fristelsene som oppstår, og til å forstå at fristelsene ikke er gode. Samtidig vil de som helliggjøres i praksis ofte gi etter for fristelsene, og falle i synd. Da gjelder det å be om tilgivelse.

Denne forklaringen ligner på Luther sin forklaring, og stemmer også godt overens med resultatene fra undersøkelsene. Undersøkelsene viser at det er forskjeller mellom de som ikke helliggjøres sin oppførsel, og de som helliggjøres sin oppførsel, men at forskjellene er små, sett utenfra. Ut fra undersøkelsene er det rimelig å anta at kirkegjengere begår færre straffbare handlinger, da de sjeldnere blir hentet av politiet, og at de oftere er involvert i frivillig arbeid. Kirkegjengerne viser også større tegn til altruistiske holdninger. Blant annet ved at flere

svarer at de er bekymret for tilsandene i den tredje verden, de er oftere villig til å betale mer skatt til fordel for bistand, og at de prioritert over andre verdier, oftere svarer at den viktigste verdien de kan lære barna sine er å hjelpe andre. Selv om forskjellene sett utenfra er små, og at typen gjerninger som utføres stort sett ligner, er forskjellene i virkeligheten store, da motivasjonen bak gjerningene er god blant de som helliggjøres, og ond blant de som ikke helliggjøres.

Undersøkelsene viser likevel at kirkegjengere noen ganger begår straffbare handlinger. Dette er det ikke rom for i Wesley sin påstand om at troende er syndfrie. Wesley sin påstand om syndfrihet tar ikke høyde for hvordan man vanligvis erfarer verden, og baseres på et selektivt utvalg av bibeltekster, som påvirker hvordan han tolker andre bibeltekster, og driver han til å tolke virkeligheten på en ufornuftig måte. Da Wesley konfronteres på sine påstander om syndfrihet, og fullkommenhet føyer han definisjonene sine i så stor grad at det ikke lenger gir mening å kalle det syndfrihet, eller fullkommenhet. Teologer som står for lignende påstander, vil få problemer når det stilles spørsmål til de faktiske forholdene. Syndfrihet og fullkommenhet fungerer bedre til å forklare et ideal, og et mål, enn til å beskrive faktiske forhold, eller oppnåelig potensial for de som helliggjøres.

De største forskjellene mellom en som ikke helliggjøres, og en som helliggjøres ligger ikke i etiske atferdsmønstre, men i relasjon til Gud. De som ikke helliggjøres vil heller være herre over seg selv, og styres av egenvilje, enn å la Gud være Herre over dem, og følge Hans vilje. De elsker verden istedenfor Gud, og de kjenner ikke Gud. De som helliggjøres kjenner Gud, elsker Gud, og ønsker å ha Gud som Herre i livet. Gud bor i dem, og vinner stadig større skikkelse over det gamle menneske, som også bor i de som helliggjøres. Også ved gjerninger som utføres er det størst forskjell der det kan knyttes til relasjon til Gud. Økt gudstjenestedeltakelse i seg selv, at de oftere leser i bibelen, og at de oftere ber er funn fra undersøkelsene som underbygger dette. Gode gjerninger som de som helliggjøres utfører er kun gode i relasjon til Gud. Både ved at gjerningenes intensjon er å glede Gud, og ved at det er Gud som virker gjennom den troende. De som ikke helliggjøres er stolte, og tror de klarer seg fint på egenhånd. De som helliggjøres forstår at de er fordervet, og at de trenger Gud.

5.2 Videre forskning

Det er mye jeg ville hatt lyst til å svare på, men i begrensingen av en masteroppgaves omfang er det naturligvis ikke alt man rekker over. I forlengelse av min masteroppgave ville det vært spennende først og fremst å forske på hvordan funnene i oppgaven enda tettere knyttet til en formidlingssituasjon kan brukes til å vurdere hvordan man kommuniserer helliggjørelse, og forskjeller mellom mennesker, spesielt i et sekulært land som Norge. Det ville da ha vært et arbeid i grenseland mellom systematisk teologi, og praktisk teologi.

Videre ville det vært interessant å finne ut flere, og bedre måter denne typen empirisk arbeid kan være til hjelp for å svare på lignende spørsmål. Altså gi et svar på muligheter, og begrensing denne type forskning har i møte med denne typen spørsmål.

I forbindelse med denne typen empirisk arbeid ville det også vært interessant å se på sammenhenger i andre religioner, eller livssyn. For eksempel hvilke sammenhenger man finner mellom de som ofte er i Moskéen, kontra den øvrige befolkningen.

Til slutt ville det ha vært spennende å undersøke om starten på helliggjørelsen er en merkbar endring for den troende. Kan de nye troende på en eller annen måte merke at de i ett øyeblikk ikke helliggjøres, og i det neste gjør det? Mange har vært troende hele livet. Er det likheter, eller forskjeller i hvordan de oppfatter en eventuell merkbar endring?

6 Litteraturliste

Augensen, H. (2012). *John Wesley og Hans Nielsen Hauge i et komparativt perspektiv*. [Masteroppgave]. Det Teologiske Menighetsfakultetet.

Austad, T. (2008). *Tolkning av kristen tro: Metodespørsmål i systematisk teologi*. Høyskoleforlaget.

Bayer, O. (2003). *Living by Faith: Justification and Sanctification*. Eerdmans Publishing.

Berland, A. (2017). *Helligjørelse: en sammenligning av helligjørelsesteologien til Tullian Tchividjian og Kevin DeYoung*. [Masteroppgave]. VID vitenskaplige høyskole.

Bjerk, F.S. (2014). *Hva er sammenhengen mellom det av vi er frelst av nåde og at vi likevel formanes til gode gjerninger*. [Masteroppgave]. VID vitenskaplige høyskole.

Botvar, P.K. & Schmidt, U. (2010). *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget.

Calvin, J. (2012). *Institutes of the Christian Religion*. (H. Beveridge, Overs.). Fig books. (Opprinnelig utgitt i 1536).

Gill, R. (2004). *Churchgoing & Christian Ethics*. Cambridge University Press.

Gundry, S.R. (Red.). (1987). *Five Views on Sanctification*. Zondervan.

Hegstad, H. (2015). *Gud, verden og håpet: Innføring i kristen dogmatikk*. Luther Forlag.

Mæland, J. O. (red.). (2000). *Konkordieboken: Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennesskrifter*. Lunde Forlag. (LLK, LSK).

Launonen, L. (2022). Is Sanctification Real? Empirical Evidence for and against Christian Moral Transformation. *Religions*, 14(1). <https://doi.org/10.3390/rel14010026>

Lindström, H. (1977). *Wesley & Sanctification*. Kurèr-forlaget.

Luther, M. (1931). *Et kristen-menneskes frihet*. (S. Normann, Overs.). Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn. (Opprinnelig utgitt 1520). (EKF).

Luther, M. (1936). *Om de gode gjerninger*. (S. Normann, Overs.). Norges Lutherlags Forlag. (Opprinnelig utgitt 1520). (GG).

Luther, M. (1961). *Luther: Lectures on Romans*. (W. Pauck, Overs.). The Westminster Press. (Opprinnelig utgitt i 1515-1516). (RBK).

Luther, M. (1984). *Store Galaterbrevskommentar II*. (H. Haystrup, Overs.). Credo Forlag (Opprinnelig utgitt i 1535). (GBK).

Lønningen, I., & Rasmussen, T. (1979). *Martin Luther: Verker i utvalg: Bind I*. Gyldendal. (DH).

Meistad, T. (1992). *Frelsens veg: Teologi og etikk i wesleyansk tradisjon*. Alta Lærerhøgskole.

Næss, A. (2017). *Martin Luther: Om 1517, reformasjonen og munken som trosset keiser og pave*. Gyldendal.

Outler, A.C. (1984). *The works of John Wesley, volume 1. Sermons I*. Abingdon Press. (JWS).

Outler, A.C. (1985). *The works of John Wesley, volume 2. Sermons II*. Abingdon Press. (JWS).

Outler, A.C. (1986). *The works of John Wesley, volume 3. Sermons III*. Abingdon Press. (JWS).

Towns, E.L. (1969). Martin Luther on Sanctification. *Articles*. 14.

https://digitalcommons.liberty.edu/towns_articles/14/

Tufte, P.A. (2018). *Hvordan lese kvantitativ forskning?* Cappelen Damm.

Wesley, J. (1998). "*A Plain Account of Christian Perfection*". (Holiness Writers, Overs.). Wesleyan Heritage Publications. (Opprinnelig utgitt 1777). (PACF).

Wright, N.T. (2010). *After You Believe: Why Christian Character Matters*. HarperOne.